

Economisch-Statistische Berichten

Opleidingsinflatie?

★

Drs J. W. de Pous
Loonvorming

★

Drs W. H. Kemmers
De fruitoogst 1955

★

C. Vermey
De scheepsbouw in het eerste
halfjaar 1955

★

Drs O. Beaujon
De Nederlandse industrie in het
tweede kwartaal van 1955

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

40e JAARGANG

No 1998

WOENSDAG 28 SEPTEMBER 1955

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces tengevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

Kores

fabrieken aan weerszijden van de evenaar

Kores

producten niet te evenaren!

KORES voor Uw KORES-pondentie

EERSTE NEDERLANDSCHE

VERZEKERING MIJ OP HET LEVEN EN TEGEN
INVALIDITEIT N.V.

GEVESTIGD TE 'S-GRAVENHAGE

PENSIOENREGELINGEN

R. Mees & Zoonen

Bankiers en
Assurantie-makelaars,

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen

Beheer en Administratie
van Vermogens

Executele en Bewind-
voering

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheck-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 29,—, overige landen f 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.
No. 1977: f 2,—

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wilt; Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerck.

Opleidingsinflatie?

Werkgevers pogen ter voorziening in vacatures uiter- aard de diensten aan te trekken van de beste sollicitant. Dit pogen komt vaak tot uiting in een voorkeur voor betrekkelijk jonge krachten, die een goede opleiding hebben genoten. Indien aan deze voorkeur het streven ten grondslag ligt de aangetrokken krachten een uitein- delijke bestemming in het bedrijf te geven, die beant- woordt aan de mogelijkheden, welke zij in zich bergen, dan is daar niets tegen in te brengen. Is het echter de bedoeling hun steeds routinewerk te geven of een positie te verschaffen, die geen vooruitzichten biedt, dan kan een dergelijke personeelspolitiek, hoe voor de hand liggend zij ook moge lijken, na verloop van tijd tot moei- ligheden aanleiding geven.

Deze opvatting treft men aan in „Personnel” van Juli jl., waarin Howard M. Vollmar en Jack A. Kinsey de resultaten hebben bekend gemaakt van een enquête, gehouden door het Bu- reau Burgerlijk Perso- neel van het „Depart- ment of the Army”, naar de mate waarin werk- nemers, onderscheiden naar opleiding en leef- tijd, bevrediging in hun werk vonden. De resul- taten dezer enquête zijn weergegeven in neven- staande tabel. Hieruit kan allereerst worden afgeleid, dat het aantal werknemers dat in het werk geen bevrediging vond, relatief groter is naarmate de opleiding die zij hebben genoten, hoger is. Voorts bleek hetzelfde het geval te zijn naarmate de werknemers jonger waren. Het feit, dat laatstgenoemd criterium minder sterk tot uiting komt, doet vermoeden dat het verband tussen opleiding en het vinden van bevrediging in het werk van meer belang is.

De auteurs zijn de mening toegedaan, dat de ontevren- heid van beter opgeleiden en jongeren uit één en dezelfde bron voortvloeit. Men mag nl. aannemen, dat werknemers met een „college”-opleiding — de Ameri- kaanse onderwijsindeling laten wij onvertaald — over het algemeen hogere verwachtingen koesteren ten aanzien van de aard van het werk en de arbeidsvoorwaarden in de ruimste zin, dan lieden die een geringere opleiding hebben genoten. M.a.w. op de duur zijn zij, omdat zij hogere verwachtingen koesteren, niet tevreden met ar-

beidsvoorwaarden, die iemand met een „high school”- opleiding volgaarne aanvaardt.

De factor „verwachting” is bij de onderscheiding naar leeftijd minder voor de hand liggend, maar niettemin aanwezig. Immers, oudere werknemers streven meer naar stabiliteit en zekerheid dan jongere; meestal hebben zij zich aangepast aan hun werkzaamheden en zijn zij meer geïnteresseerd in het behouden van hun functie dan in het bereiken van een hogere sport op de maatschappelijke ladder. Jongeren daarentegen hebben over het algemeen meer de gelegenheid om, trekkend van de ene onderne- ming naar de andere, de betrekking te zoeken die hun het beste ligt. Om deze reden zullen zij de neiging hebben minder tevreden te zijn met betrekkingen waarmee de meeste oudere werknemers content zijn. Nadere onder- zoekingen, die werden verricht onder werknemers in betrekkingen, die vermoedelijk het minst aan de ver-

wachtingen van jonge en goed opgeleide krach- ten voldeden, bevestig- den de betekenis die in dezen aan verwachting- gen moet worden toe- gekend: het ontevren- heidspercentage was namelijk hoger naar- mate de werknemers jonger waren en een betere opleiding had- den genoten.

Tot zover de resultaten van deze — kleine en wat eenzijdige — enquête, die tot nader en uitgebreider onder- zoek prikkelt. Deze resultaten bevestigen, aldus de auteurs in „Personnel”, de opvatting, dat een personeel- chef zich niet moet schuldig maken aan het aannemen van krachten in betrekkingen, die vermoedelijk niet over- eenkomen met hun verwachtingen. Dit betekent uiter- aard niet, dat slechts oudere werknemers met minder scholing voor zulke betrekkingen moeten worden aan- getrokken, maar dat personeelchefs speciaal moeten nagaan of de verwachtingen der jonge en goed opgeleide krachten wel overeenkomen met de arbeidsvoorwaarden, die de onderneming hun te bieden heeft. Een dergelijk onderzoek zal vermoedelijk het aannemen van zgn. „over- qualified” krachten, met alle gevolgen die daaruit voor de onderneming kunnen voortvloeien, zoals personeels- verloop, productie- en persoonlijke moeilijkheden, kunnen verminderen.

Leeftijdsgroep	Opleidingspeil	Veel bevre- diging	Bevre- diging	Geen be- vrediging
		(in pCt van het aantal werknemers)		
Jonger dan 30	Grammar school	39,2	45,1	15,7
	High school	30,4	43,0	26,6
	College	25,7	31,6	42,6
30-39	Grammar school	48,8	40,9	10,2
	High school	37,9	38,8	23,3
	College	24,2	41,6	34,1
40-49	Grammar school	46,5	48,5	4,9
	High school	40,1	45,3	14,6
	College	30,7	34,1	35,2
50 en ouder	Grammar school	55,8	36,2	7,9
	High school	50,0	36,3	13,7
	College	43,8	33,7	32,5

INHOUD

	Blz.		Blz.
Opleidingsinflatie?	831	Boekbesprekingen:	
Loonvorming, door Drs J. W. de Pous	833	De toepassing van de organische bedrijfreke- ning in ziekenhuisinrichtingen, bespr. door H. J. Valk	842
De fruitoogst 1955, door Drs W. H. Kemmers ...	835	Olivier Vanneste en Guido Declercq: Kust en hinterland, bespr. door Dr J. F. van Saarloos	843
De scheepsbouw in het eerste halfjaar 1955, door C. Vermey	838	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet ...	843
De Nederlandse industrie in het tweede kwartaal van 1955, door Drs O. Beaujon	840	De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Augustus 1955, door Dr L. Delmotte	844
Aantekening:		Statistieken	845
Suikergoed en chocoladewerk in België	841		

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Drs J. W. DE POUS, Loonvorming.

Bij het vraagstuk van het systeem van loonvorming kan worden onderscheiden tussen de materiële inhoud der loonpolitiek en de organisatorische vorm, welke hieraan wordt gegeven. Het voornaamste probleem bij de materiële inhoud betreft de mate van coördinatie en differentiatie in de loonvorming. Ligt het zwaartepunt op coördinatie, dan wordt de toeneming van het nationale inkomen d.m.v. een algemene loonronde over alle werknemers gelijkelijk uitgesmeerd, ongeacht de economische situatie van onderneming of bedrijfstak, waarin men werkzaam is. Hier staat tegenover, dat werknemers in de zeer goed renderende ondernemingen of bedrijfstakken minder ontvangen dan bij een bedrijfstaks- of ondernemingsgewijze vaststelling van lonen en andere arbeidsvoorwaarden het geval zou zijn. Ondanks divergerende uitgangspunten hebben de in de Stichting van den Arbeid samenwerkende organisaties zich kunnen verenigen op een systeem van loonvorming, waarbij enerzijds de coördinatie blijft gehandhaafd, doch anderzijds bedrijfstaksgewijze afwijkingen worden erkend als integrerend element der loonpolitiek. Schr. stelt vast, dat de Overheid en het georganiseerde bedrijfsleven onder de huidige omstandigheden een vergroting van het werknemersinkomen niet langs de weg van een algemene loonronde, doch via het bedrijfstaksgewijze overleg wensen te realiseren. De geclausuleerde differentiatiemogelijkheid sluit geheel aan bij de in het rapport van de Stichting van den Arbeid op dit punt gedane voorstellen. Schr. vraagt zich af, waarom de mogelijkheid tot verruiming der arbeidsvoorwaarden tot een maximum van 3 pCt van het jaarloon, door de Regering is beperkt tot een aantal secundaire arbeidsvoorwaarden. De bezwaren, die de Regering tegen uitbreiding der differentiatiemogelijkheid tot de primaire arbeidsvoorwaarden heeft aangevoerd, acht hij niet overtuigend, en hij betreurt het dat van de gelegenheid geen gebruik is gemaakt om verantwoordelijkheden voor de loonvorming over te dragen aan de direct belanghebbenden in de onderscheiden bedrijfstakken. Ook al zou de praktische betekenis hiervan gering zijn, dan nog zou deze evolutie in de materiële inhoud der loonpolitiek in de richting van meer vrijheid en verantwoordelijkheid voor het bedrijfsleven zelf, moeten worden toegejuicht.

Drs W. H. KEMMERS, De fruitoogst 1955.

De fruitoogst — waaronder in dit artikel wordt verstaan die van appels en peren, welke 85 pCt van de jaarlijkse geldopbrengst voor zijn rekening neemt — is reeds in volle gang. Appels en peren zijn dit jaar niet goedkoop. Ook vorig jaar begon het seizoen met vrij hoge prijzen, die echter later daalden. Ter beantwoording van de vraag of ook dit jaar een dergelijk verloop te verwachten is, dienen de vraag- en aanbodverhoudingen te worden bezien. Volgens de oogstverwachtingen van het Ministerie van Landbouw is thans de kleinste fruitoogst van de laatste jaren begonnen. Op de binnenlandse markt voor vers fruit vinden geen grote veranderingen plaats en de verhouding tussen prijs en verbruik is in hoge mate stabiel. Tafelappels en -peren ondervinden practisch geen concurrentie van ander inheems fruit, wél van zuidvruchten. Daar de oogstverwachtingen voor laatstgenoemde producten zeer goed zijn, zal dit de prijsvorming voor appels enigszins in voor de producent ongunstige

zijn beïnvloeden. Schrijver geeft voorts een overzicht van de situatie in de diverse Westeuropese landen, die de vraag vrij sterk beïnvloedt. In het noordelijk deel van West-Europa — incl. Duitsland — zijn de oogstverwachtingen laag, in het zuidelijk deel worden echter goede oogsten tegemoet gezien. De schaarste in het noordelijk deel, waarin practisch de gehele Nederlandse oogst wordt geplaatst, zal een sterke prijsstijging veroorzaken. Deze prijsstijging kan worden afgeremd, doch zeker niet worden tegen gehouden, door de omgekeerd grote stroom fruit, die uit het goedkope zuiden naar het noorden zal vloeien.

C. VERMEY, De scheepsbouw in het eerste halfjaar 1955.

De verbetering op de algemene vrachtenmarkt droeg er toe bij, dat tal van nieuwe bouwopdrachten bij de werven in verschillende landen zijn geplaatst. Noorwegen was het eerste land, dat op vrij grote schaal bestellingen voor nieuw te bouwen schepen plaatste. Het opvallende bij het grote aantal Noorse bouwopdrachten is, dat Engelse werven, die na de oorlog zo sterk van het Noorse vlootopbouw-programma profiteerden, ditmaal werden gepasseerd. Een teken aan de wand voor Englands scheepsbouw, waar de lange levertijden, voortdurende loonronden, stakingen e.d. het plaatsen van opdrachten tot een uiterst speculatieve onderneming stempelen. Hoewel Engeland in de wereldscheepsbouw nog steeds de eerste plaats inneemt, ligt de tijd, dat meer dan de helft der totale in alle landen in aanbouw zijnde tonnage op Engelse werven werd gebouwd, ver achter ons. Duitsland nam per 1 Juli 1955 de tweede plaats in, Nederland de derde. De scheepsbouw, en dit geldt in het bijzonder voor de continentale werven, heeft niet te klagen: hij beschikt over ruime orderportefeuilles, die gedurende de eerstkomende jaren volledige werfbezetting verzekeren. De gunstige stemming op de vrachtenmarkt en de lange levertijden van nieuw te bouwen schepen beïnvloeden bovendien de prijzen voor tweedehands schepen gunstig.

— SOMMAIRE —

Drs J. W. DE POUS, Formation des salaires.

L'auteur juge les récentes mesures salariales en rapport avec les pourparlers au sujet de la formation des salaires, pourparlers qui sont arrivés à un certain achèvement maintenant que le „Sociaal-Economische Raad” (= Conseil Social-Economique) a donné son avis.

Drs W. H. KEMMERS, La récolte des fruits 1955.

La pénurie de pommes et de poires dans la partie septentrionale de l'Europe occidentale, où est placée pratiquement toute la récolte néerlandaise, causera une forte hausse des prix. Cette hausse pourra être atténuée, mais non arrêtée par le grand afflux de fruits qui viendra du sud.

C. VERMEY, Les constructions maritimes dans le premier semestre de 1955.

La construction navale et particulièrement celle du Continent, n'a pas à se plaindre. Elle a en portefeuille une grande quantité de commandes assurant pour les prochaines années à venir un emploi complet des chantiers.

Loonvorming

De publicaties, welke in de afgelopen weken in de pers zijn verschenen, hebben het vraagstuk van de loonvorming wederom in het middelpunt der publieke belangstelling geplaatst. Het valt ongetwijfeld toe te juichen, dat aan dit vraagstuk een zo ruime publiciteit wordt verleend. Practisch iedere Nederlander is immers bij deze materie ten nauwste betrokken, ook wanneer hij niet als werkgever of werknemer, maar bijv. als lid van de moeilijk definieerbare categorie der vergeten groepen een rol — zij het helaas van meer passieve aard — bij de te nemen loonmaatregelen en de daaruit voortvloeiende repercussies vervult. Waardering voor de wijze, waarop de pers haar taak vervult, behoeft evenwel een critische kanttekening niet uit te sluiten. Het moet nl. worden betreurd, dat door schending van de geheimhouding de inhoud van vertrouwelijke besprekingen zo vlot aan de openbaarheid wordt prijsgegeven. Het behoeft geen nader betoog, dat aldus het overleg wordt bemoeilijkt en het bereiken van overeenstemming tussen de betrokken partijen ernstig kan worden belemmerd. Volledigheidshalve moet hieraan worden toegevoegd, dat de geheimhouding wel enigszins te ver wordt doorgevoerd, waardoor ons volk zonder noodzaak onkundig wordt gelaten en de indruk wordt gewekt, dat de loonvorming een zaak zou zijn van een zeer beperkte kring van ingewijden. Zo had het stellig aanbeveling verdiend, wanneer de Sociaal-Economische Raad zijn advies over het systeem van loonvorming, vastgesteld in de vergadering van Vrijdag 16 September jl., in een openbare zitting had behandeld. De publieke meningsvorming kan dan immers in een zo vroeg mogelijk stadium plaatsvinden, terwijl allerlei onjuiste en misleidende publicaties worden voorkomen. Overigens is dit geen verwijt aan de S.-E.R., daar de Regering beslist, of een door haar gevraagd advies al dan niet in het openbaar zal worden behandeld. Moge de Regering door een zeer spoedige publicatie van het S.-E.R.-advies een bijdrage leveren tot de openbare opinievorming.

Bij de discussies over de loonvorming kan worden onderscheiden tussen een vraagstuk van korte termijn betreffende de hoogte van lonen en arbeidsvoorwaarden en een vraagstuk van lange termijn betreffende de wijze van vaststelling van deze grootheden. Bij de besprekingen inzake de jongste loonmaatregelen is overigens gebleken, dat tussen beide vraagstukken een zekere samenhang bestaat. Een beoordeling van de recente loonmaatregelen kan derhalve waarschijnlijk het beste geschieden tegen de achtergrond van het overleg over het systeem van loonvorming, dat met het uitbrengen van het advies door de S.-E.R. — voor zover zulks het georganiseerde bedrijfsleven betreft — tot een zekere afronding is gekomen.

Bij het vraagstuk van het systeem van loonvorming kan worden onderscheiden tussen de materiële inhoud der loonpolitiek en de organisatorische vorm, welke hieraan wordt gegeven.

Het voornaamste probleem bij de materiële inhoud betreft de mate van coördinatie en differentiatie in de loonvorming. Voor een overzicht van de voor- en nadelen, welke verbonden zijn aan coördinatie in de loonvorming enerzijds en differentiatie in de beloning anderzijds, moge worden verwezen naar het door de Stichting van den Arbeid opgesteld rapport inzake de toekomstige loonpolitiek.

Zou men het zwaartepunt geheel op de coördinatie en centralisatie wenssen te leggen, dan ligt het voor de hand om het doen delen van de werknemers in de stijging van het nationale inkomen te doen geschieden langs de weg van de zgn. algemene loonronde, waarbij een vergunning wordt verleend of een verplichting wordt opgelegd om de lonen te verhogen met een voor iedere werknemer (voor zover vallend onder een door het College van Rijksbemiddelaars goedgekeurde c.a.o. of bindend vastgestelde loonregeling) gelijk percentage, dat is afgestemd op het algemene productiviteitsverloop in onze economie. Hierbij moge worden opgemerkt, dat onder de in ons land vigerende omstandigheden een dergelijke algemene vergunning of algemene verplichting bij de praktische toepassing in de bedrijfstakken tot vrijwel dezelfde resultaten zullen leiden.

Aldus wordt bereikt, dat de toeneming van het nationale inkomen — in overeenstemming met het beginsel van gelijke beloning voor technisch gelijkwaardige arbeid — over alle werknemers gelijkelijk (d.w.z. in evenredigheid met het functie- of basisuurloon) wordt uitgesmeerd ongeacht de economische situatie van onderneming of bedrijfstak, waarin men werkzaam is. Bij deze wijze van welvaartsspreiding deelt ook de arbeider, die in een sociaal zwakke positie verkeert of in een minder goed renderende onderneming of bedrijfstak werkzaam is, in de toeneming van het nationale inkomen; waarvan hij anders waarschijnlijk buitengesloten zou zijn. Uiteraard staat hier tegenover, dat de werknemers in de zeer goed renderende ondernemingen en bedrijfstakken aldus minder ontvangen dan het geval zou zijn bij een bedrijfstaks- of ondernemingsgewijze vaststelling van lonen en arbeidsvoorwaarden, waarbij de beloning wordt afgestemd op het bijzondere productiviteitsverloop in onderneming of bedrijfstak.

Over de vraag, of de eis van sociale rechtvaardigheid een gelijk loon voor technisch gelijkwaardige dan wel een gelijk loon voor economisch gelijkwaardige arbeid gebiedt, wordt verschillend geoordeeld¹⁾. Ziet men de arbeider primair als lid van de ondernemings- en bedrijfs-gemeenschap, waarin deze werkzaam is, dan zal men zich uitspreken voor een gelijk loon voor economisch gelijkwaardige arbeid en het zwaartepunt leggen op de differentiatie in de loonvorming, waarbij het economisch rendement van de betreffende onderneming of bedrijfstak in de beloning van de arbeider tot uitdrukking komt. Ziet men de arbeider daarentegen in de eerste plaats als lid van de volksgemeenschap, dan pleegt de voorkeur uit te gaan naar een gelijk loon voor technisch gelijkwaardige arbeid.

Intussen moge worden opgemerkt, dat in het huidige loonstelsel — ook wanneer men afziet van de beloning van vrouwelijke en jeugdige arbeid — door de bestaande differentiaties in de secundaire arbeidsvoorwaarden (welke in het algemeen ook door de voorstanders van gelijk loon voor technisch gelijkwaardige arbeid niet als sociaal onrechtvaardig worden aangevoeld) en door de in uitzonderingsgevallen toegestane afwijkingen van de richtlijnen met betrekking tot de primaire arbeidsvoorwaarden,

¹⁾ Bij de toepassing van het beginsel van gelijk loon voor technisch gelijkwaardige arbeid zijn uiteraard bij een gelijke loonvoet verschillen in looninkomen mogelijk in verband met prestatietoelagen (tariefbeloning, merit-rating, e.d.), winstdeling, gratificaties etc. Voorts zij er op gewezen, dat het technisch al of niet gelijkwaardig zijn van bepaalde functies via de afweegfactoren bij de werkclassificatie mede wordt bepaald door de economische grootheden vraag en aanbod.

niet volledig wordt voldaan aan het criterium van gelijk loon voor technisch gelijkwaardige arbeid.

Naast bovengenoemde sociaal-ethische criteria dient de economisch-politieke norm te worden gememoreerd, inhoudende dat de productiekrachten daar moeten worden aangewend, waar de grootste efficiency en productiviteit worden verkregen. Bij gelijk loon voor technisch gelijkwaardige arbeid ontbreekt — althans over kortere perioden gezien — de prikkel voor de productiefactor arbeid om zijn diensten daar in te zetten, waar het economisch rendement het grootst is. Er bestaat door de afwezigheid van verschillen in de beloning geen aanleiding voor de arbeiders zich te verplaatsen van de minder productieve naar de meer productieve ondernemingen. Deze verplaatsing zal overigens slechts dan geschieden, indien het verschil in de geldelijke beloning van doorslaggevende betekenis is bij de keuze van werkkring en wanneer voorts voldoende mobiliteit bestaat.

Ten slotte moge er op worden gewezen, dat de reperussies op het prijsniveau in geval van een algemene loonronde in het algemeen groter zullen zijn dan bij loonstijging langs de weg van differentiatie het geval is ²⁾. Dit houdt dus in, dat bij welvaartsspreiding via een systeem van algemene loonronden het percentage loonsverhoging, dat nodig is om de arbeider zijn rechtvaardig deel in de stijging van het nationale inkomen te doen toekomen, groter zal moeten zijn dan bij een gedifferentieerde loonvorming.

Ondanks de divergerende uitgangspunten hebben de in de Stichting van den Arbeid samenwerkende organisaties zich blijkens het door de Stichting uitgebracht rapport inzake de toekomstige loonpolitiek kunnen verenigen op een systeem van loonvorming, waarbij enerzijds de coördinatie blijft gehandhaafd, doch waarbij anderzijds bedrijfstaksgewijze afwijkingen worden erkend als een integrerend element van de loonpolitiek. Deze afwijkingen dienen volgens dit rapport gegrond te zijn op de verschillen, welke in bedrijfstakken kunnen bestaan ten opzichte van de gemiddelde cijfers inzake de werkgelegenheid, productiviteit en rentabiliteit. De S.-E.R. heeft zich met deze opvatting geheel kunnen verenigen.

Uiteraard zal over de mate van coördinatie en differentiatie steeds beslist moeten worden aan de hand van de concrete situatie, waarin 's lands economie verkeert. In de praktijk zal dit systeem van loonvorming er toe leiden, dat een stijging van het nationale inkomen gedeeltelijk aan de werknemers ten goede komt langs de weg van de differentiatie (door het gebruik maken van de mogelijkheid van afwijking van de richtlijnen voor bijv. de vacantietoeslag) en gedeeltelijk langs de weg van de coördinatie, in zoverre na verloop van enige tijd de bij de coördinatie gehanteerde richtlijnen — en de daarop gebaseerde lonen en andere arbeidsvoorwaarden in de verschillende bedrijfstakken en ondernemingen — worden aangepast aan de vooruitgang in de algemene economische situatie (door een verandering in de richtlijnen voor bijv. de vacantietoeslag, welke daarmede overeenstemmen met de feitelijke situatie, zoals deze in een belangrijk gedeelte van het bedrijfsleven is gegroeid).

Daar bij het toestaan van afwijkingen van de richtlijnen ongetwijfeld ook aandacht zal worden besteed aan de structuur van de afzetmarkt, waardoor geen toestemming zal worden verleend voor loonsverhogingen, welke voorbestemd zijn om op de consument te worden afgewenteld,

kunnen „willekeurige” differentiaties, begrepen in het langzamerhand zwaar belaste woord „margepolitiek”, worden voorkomen. De afwijkingen van de richtlijnen blijven aldus beperkt tot differentiaties, die sociaal gewenst moeten worden geacht, en welke economisch gezien een reële functie vervullen bij de verdeling der schaarse productiemiddelen over de alternatieve toepassingsmogelijkheden.

Voorts wordt enerzijds bereikt, dat de werknemer, die in een sociaal zwakke positie verkeert, door de richtlijnen bescherming geniet, terwijl anderzijds verhinderd wordt, dat de lasten van het economisch achterblijven van bedrijfstak of onderneming volledig op de daarin werkzame arbeiders zouden worden afgewenteld. Door de verandering in de op de gemiddelde rentabiliteit en productiviteit afgestelde richtlijnen, zullen deze arbeiders — ook al wordt door de immobiliteit het overgaan naar een andere werkkring belemmerd — delen in de algemene welvaartstoename, zij het met enige vertraging.

Wanneer men tegen deze achtergrond de jongste loonmaatregelen beoordeelt, kan allereerst worden vastgesteld, dat de Overheid en het georganiseerde bedrijfsleven in de huidige omstandigheden een vergroting van het werknemersinkomen niet langs de weg van een algemene loonronde, doch via het bedrijfstaksgewijze overleg wensen te realiseren. Een en ander wordt geaccentueerd door de voorwaarde, dat de werkgevers- en werknemersorganisaties in de desbetreffende bedrijfstak overeenstemming over de voorstellen dienen te hebben verkregen. Voorts kunnen voorstellen tot wijziging slechts bij afloop van de c.a.o. worden gedaan, terwijl voor bindende loonregelingen een analoge regeling dient te worden gevolgd.

Vervolgens wordt als voorwaarde gesteld, dat de overeengekomen verbeteringen in de arbeidsvoorwaarden niet tot prijsverhoging aanleiding mogen geven. Deze voorwaarde kan worden beschouwd als een nadere concretisering van de hierboven vermelde, in het Stichtingsrapport neergelegde, norm voor bedrijfstaksgewijze differentiatie. Wanneer immers in een bepaalde bedrijfstak een afwijking naar boven van de richtlijnen wordt bepleit op grond van een boven het algemeen gemiddelde uitgaande stijging van productiviteit en rentabiliteit in de betreffende bedrijfstak, mag de eis worden gesteld, dat de voorgestelde verhoging van de loonkosten zal worden bestreden uit dit gunstige productiviteits- of rentabiliteitsverloop en derhalve niet via de afzetmarkt op de afnemers zal worden verhaald. Deze aldus geclausuleerde differentiatiemogelijkheid sluit derhalve geheel aan bij de in het Stichtingsrapport op dit punt gedane voorstellen. Economisch en sociaal ongewenste differentiaties, gebaseerd op het uitsluiten van monopolistische posities op de afzetmarkt door zgn. beschutte bedrijfstakken, kunnen door de aan de differentiatie verbonden voorwaarden worden tegengegaan.

Wel rijst de vraag, waarom deze mogelijkheid tot verruiming der arbeidsvoorwaarden tot een maximum van 3 pCt van het jaarloon, door de Regering is beperkt tot een aantal secundaire arbeidsvoorwaarden. Zoals bekend, hebben de protestants-christelijke werkgeversorganisaties, de K.A.B. en het C.N.V. in het overleg tussen Stichting van den Arbeid en Regering bepleit deze mogelijkheid tot differentiatie ook uit te breiden tot de zgn. primaire arbeidsvoorwaarden (de regelingslonen).

De bezwaren, welke van regeringszijde tegen laatst-

²⁾ Vgl. Prof. Dr D. B. J. Schouten, Enkele beschouwingen over loon-, winst- en prijsvorming, Maandschrift Economie, April 1955.

genoemd standpunt zijn aangevoerd, kunnen als volgt worden samengevat.

In de eerste plaats zou het scheppen van een differentiatiemogelijkheid in de regelingslonen een afwijking betekenen van de tot op dit moment gevolgde loonpolitiek, welke geen richtlijn of aanwijzing omtrent een toelaatbaar afwijkingpercentage naar boven kent. Hiertegenover kan worden opgemerkt, dat de richtlijnen evenmin regels of aanwijzingen stelden met betrekking tot differentiaties in de secundaire arbeidsvoorwaarden, hetgeen na de jongste loonpolitieke beslissing wel het geval is, waardoor wel degelijk van een afwijking — beter ware te spreken van een evolutie — in de loonpolitiek sprake is. Zoals trouwens de loonpolitiek zich in de afgelopen tien jaren allerminst als een statische grootheid heeft gedragen, maar zich — op een in het algemeen gelukkige en verantwoorde wijze — in nauwe samenhang met de dynamiek van het economisch leven sterk heeft geëvolueerd, waardoor uitgaande van een simpele loonstop een sociaal en economisch verantwoorde loonstructuur kon worden verkregen.

In de tweede plaats wordt er op gewezen, dat in vrijwel alle collectieve arbeidsovereenkomsten een bepaling voorkomt, die tussentijdse wijziging van de regelingslonen mogelijk maakt. Deze bepaling zou in verband met de aan de verruiming verbonden voorwaarde, dat slechts verwezenlijking bij afloop van de c.a.o. mogelijk is, krachteloos worden gemaakt. Wanneer men echter bedenkt, dat de desbetreffende bepaling in de c.a.o.'s meestal zo geredigeerd is, dat deze betrekking heeft op de door het College van Rijksbemiddelaars en de Stichting van den Arbeid gehanteerde richtlijnen bij de toetsing van voorstellen uit de bedrijfstakken, welke richtlijnen ook regels bevatten inzake de secundaire arbeidsvoorwaarden — regels, die door de jongste regeringsbeslissing wijziging, subs. aanvulling hebben ondergaan, waardoor de betreffende bepaling inderdaad krachteloos wordt gemaakt —, dan kan ook dit argument moeilijk overtuigend heten.

Ten slotte wordt naar voren gebracht, dat in de secundaire arbeidsvoorwaarden nooit dezelfde mate van coördinatie en uniformiteit heeft bestaan als in de regelingslonen. Daarom zou de psychologische reactie op de mogelijkheid tot differentiatie in de secundaire arbeidsvoorwaarden in de bedrijfstakken, waar voorlopig geen verbetering mogelijk zal blijken, een heel andere zijn dan wanneer in sommige bedrijfstakken de regelingslonen worden verhoogd en in andere niet. Door deze irrationele psychologische overwegingen bij de werknemers zou een verhoging in de regelingslonen wel „overslaan” van de bedrijven of bedrijfstakken, die haar kunnen dragen naar

de minder rendabele, terwijl zulks niet zou geschieden bij een differentiatie in de secundaire arbeidsvoorwaarden, omdat hier de onderlinge interdependentie — ook bij de huidige situatie op de arbeidsmarkt — veel geringer zou zijn.

Dit laatste kan evenwel in twijfel worden getrokken, wanneer men zich bijv. realiseert, dat een verlaging van de (reële) regelingslonen (men denke bijv. aan de 5 pCt consumptiebeperking) eerder wordt aanvaard dan hetgeen wordt beschouwd als een aantasting van verworven sociale rechten (48-urige werkweek, vacantierechten e.d.). Het is dus allerminst zeker, dat de secundaire arbeidsvoorwaarden minder belangstelling dan de primaire zouden ontmoeten. Dat de — gelukkig weinige — stakingen in ons land in het merendeel der gevallen juist niet verband hielden met hogere regelingslonen, welke elders werden betaald, maar betrekking hadden op gratificaties, vacantietoeslag, vrijaf op de nationale feestdag etc., wijst geheel in dezelfde richting.

Daar de argumenten tegen het openstellen van de mogelijkheid tot differentiatie in de regelingslonen moeilijk overtuigend kunnen worden genoemd, moet het worden betreurd, dat van deze gelegenheid geen gebruik is gemaakt om — meer dan bij de huidige beslissing het geval is — verantwoordelijkheden voor de loonvorming over te dragen aan de direct belanghebbenden in de onderscheiden bedrijfstakken, uiteraard steeds binnen een door het algemeen belang te stellen kader. Ook al zou de praktische betekenis hiervan in verband met de situatie op de arbeidsmarkt relatief gering zijn — hetgeen overigens in gelijke mate zou gelden voor de differentiatie in de secundaire arbeidsvoorwaarden — dan nog zou deze evolutie in de materiële inhoud van de loonpolitiek in de richting van meer vrijheid en verantwoordelijkheid voor het bedrijfsleven zelf, zoals verdedigd in het eerdergenoemde Stichtingsrapport, moeten worden toegejuicht. Een verruiming op het punt van de regelingslonen zou tegemoet kunnen komen aan bestaande spanningen, waardoor het gevaar van een ongewenste algemene loonbeweging misschien zou worden afgezwakt. Voorts geve men er zich rekenschap van, dat door de gewijzigde institutionele factoren een niet onbetekenende mate van coördinatie in de loonpolitiek ook in de toekomst noodzakelijk zal blijken. Deze leiding in de loonpolitiek zal op den duur door het bedrijfsleven in zijn verschillende geledingen slechts worden aanvaard, indien niet-verantwoorde dwang, uniformisme en centralisme zoveel mogelijk worden vermeden.

's-Gravenhage.

J. W. DE POUS.

De fruitoogst 1955

Wanneer we over fruit spreken denken we aan allerlei heerlijke vruchten: peren, druiven, sinaasappelen, kersen, aardbeien en zo vele andere soorten. Een Nederlandse fruitteler, die over fruit spreekt, doelt vrij zeker alleen op appelen en peren. Dit is begrijpelijk, want van het fruit, dat in de Nederlandse boomgaarden groeit, zorgen appelen en peren voor ca 85 pCt van de jaarlijkse geldopbrengst. In dit artikel zullen we het woord „fruit” in deze beperkte betekenis gebruiken.

De fruitoogst is reeds in volle gang. Vanaf eind Juli worden er weer appelen en peren op de markt gebracht. Velen zullen reeds op de een of andere manier bemerkt

hebben, dat dit fruit niet goedkoop is. Ook het vorige seizoen begon met vrij hoge prijzen, doch naarmate het seizoen toen vorderde, zakte het prijspeil verder ineen. De vraag rijst, of een dergelijk verloop thans weer te verwachten is.

Om deze vraag te kunnen beantwoorden moeten we de omstandigheden aan de zijde van de vraag en aan de kant van het aanbod nader bezien. Laten we eerst de eenvoudigste factor, het aanbod, behandelen.

Het aanbod van fruit.

Het Ministerie van Landbouw stelt periodiek oogst-

verwachtingen op. Hoewel het moeilijk blijft betrouwbare ramingen van de omvang van oogsten te maken, zijn deze redelijk betrouwbaar. Het volgende overzicht geeft een vergelijking van genoemde oogstramingen en de daadwerkelijke veilingaanvoer, betrekking hebbende op de laatste seizoenen.

Hoeveelheid in 1.000 kg

Seizoen	Appelen		Peren	
	Oogstraming	Veilingaanvoer	Oogstraming	Veilingaanvoer
1951/52	322.000	294.000	120.000	85.200
1952/53	370.000	362.100	185.000	174.400
1953/54	215.000	283.900	95.000	121.800
1954/55	400.000	351.800	170.000	152.100
1955/56	207.000	—	104.000	—

Bij beoordeling van deze cijfers dient men er rekening mee te houden, dat niet de gehele oogst via veilingen wordt verhandeld. De conclusie is dan, dat de opgestelde verwachtingen tot heden vrij goed de werkelijkheid benaderden. De met betrekking tot de oogst van dit seizoen vermelde cijfers vormen daarom een aanwijzing, dat thans de kleinste oogst van de laatste jaren begonnen is. Dit ziet er niet erg opwekkend uit voor degenen, die lage prijzen op prijs stellen.

Behalve het aanbod is echter de vraag van even grote betekenis voor de prijsvorming. Hoe staat het hier nu mee?

De vraag naar fruit.

Een eerste oriëntatie omtrent de factoren, welke aan deze zijde een rol spelen geeft het onderstaande overzicht, waarin is aangegeven wat de laatste jaren de bestemming is geweest van de op de veilingen aangevoerde of van import afkomstige appelen en peren.

Hoeveelheid in 1.000 kg

Seizoen	Binnenland vers		Export	Conservenindustrie	Veilingprijs per 100 kg
	Import	Eigen oogst			
Appelen:					
1951/52	2.400	144.700	134.300	14.800	24,90
1952/53	800	187.600	133.100	39.400	14,80
1953/54	500	151.500	97.300	42.400 a)	20,90
1954/55	800	188.800	100.300	61.800	16,60
Peren:					
1951/52	300	52.600	29.900	2.700	30,30
1952/53	300	116.100	50.200	4.500	12,10
1953/54	900	78.500	39.300	3.400	20,50
1954/55	200	95.000	50.600	5.200	17,50

a) Inclusief 7.600 ton invoer.

Bij dit overzicht is de gemiddelde veilingprijs per seizoen vermeld, teneinde enige informatie over het prijsniveau te geven. De dagelijkse prijsnoteringen voor bepaalde rassen, kwaliteiten en sorteringen kunnen hiervan wel heel sterk naar boven en naar beneden afwijken.

De afzet in eigen land.

Op de binnenlandse markt voor vers fruit vinden geen grote veranderingen plaats. Wel wordt er het ene jaar heel wat meer fruit geplaatst dan het andere, doch dit is hoofdzakelijk een gevolg van veranderingen in het prijsniveau, welke veroorzaakt zijn door aanbod- of exportwijzigingen. De verhouding tussen prijs en verbruik is in het binnenland in hoge mate stabiel.

Voor zover in de zojuist genoemde verhouding iets verandert, is dit meer nominaal dan reëel. Thans wordt namelijk voor een willekeurige hoeveelheid geplaatst

fruit een iets hogere prijs gemaakt dan enige jaren geleden. Dit is echter nauwelijks meer dan overeenstemt met de stijging van het algemene prijsniveau in ons land. Dat kleine deel van de vergroting van de vraag naar fruit dat deze inflatie overtreft is vrij zeker een gevolg van de reële welvaartsstijging uit het jongste verleden. Een betekende verschuiving van jaar tot jaar veroorzaakt deze factor echter niet.

Voor de vraag naar fruit in het binnenland is ook nog van enig belang hoe de prijsvorming van concurrerende producten verloopt. De tafelappelen en -peren onder vinden praktisch geen hinder van ander inheems fruit. Slechts in het begin van het seizoen gaat van pruimen enige invloed uit. Anders is het met de zuidvruchten, waarvan de sinaasappelen het hoofdproduct vormen. De invoer hiervan neemt een steeds grotere omvang aan. Van 1951 tot 1954 steeg het kwantum van 73.000 tot 112.000 ton. De laatste tijd is vooral de invoer uit de Verenigde Staten sterk toegenomen. Daar dit land een exportsubsidie van f 8,90 per 100 kg geeft, oefent het een sterke druk uit op de prijs van alle sinaasappelen. Dit wordt door de Nederlandse fruittelers gevoeld als een ongeoorloofde manipulatie, welke de concurrentieverhouding tussen het Nederlandse fruit en de sinaasappelen in voor eerstgenoemd product ongunstige richting wijzigt. Daar de oogstverwachtingen voor zuidvruchten zeer goed zijn zal dit de prijsvorming voor appelen enigszins in ongunstige richting beïnvloeden.

In het raam van de concurrerende producten moet ook de groente nog worden genoemd. De niet al te beste kwaliteiten appelen plegen in de vorm van appelmoes door de huisvrouw op tafel te worden gebracht als aanvulling op of in plaats van groente. Hoe duurder de groente is, des te sterker is de neiging om appelmoes te bereiden. Het ziet er echter niet naar uit, dat de groente dit seizoen nog bijzonder duur zal worden.

De export.

Het Nederlandse fruit wordt naar een aantal landen geëxporteerd. Ook hier is een staatje met cijfers van het verloop sedert 1951 voldoende om inzicht in de betekenis te bieden.

Hoeveelheid in 1.000 kg

Seizoen	Appelen:					
	België en Luxemburg	West-Duitsland	Oost-Duitsland	Engeland	Frankrijk	Zweden
1951/52	18.000	92.700	800	8.400	6.900	—
1952/53	3.000	110.000	4.200	6.800	3.500	900
1953/54	1.800	62.500	13.000	8.600	4.000	1.300
1954/55	7.700	67.500	10.200	6.600	2.900	300
Seizoen	Peren:					
	België en Luxemburg	West-Duitsland	Engeland	Zweden	Ierland	Finland
1951/52	6.100	11.300	7.900	1.300	700	1.800
1952/53	1.200	31.000	6.500	6.800	1.000	2.200
1953/54	2.000	19.500	7.700	6.300	1.300	1.000
1954/55	5.100	27.000	10.200	3.800	1.400	1.000

Reeds direct springt de overheersende plaats van de export naar *West-Duitsland* in het oog. De Duitse vraag naar ons fruit wordt bepaald door een aantal factoren. De belangrijkste hiervan voor de verklaring van de verschillen van jaar tot jaar is wel de omvang van de Duitse oogst.

Het beeld van de oogstverwachtingen in West-Duitsland is niet veel anders dan bij ons. Terwijl de appeloogst in de afgelopen jaren als regel varieerde van 1.100.000 tot 1.600.000 ton, wordt nu slechts 800.000 ton verwacht. Bij peren zijn de verwachtingen iets hoger gespannen, doch ook daar blijft men beneden het peil van de laatste jaren.

Gezien het voorgaande is het buiten twijfel, dat de Duitse vraag naar importfruit zeer levendig zal zijn. Dit geldt niet alleen voor het goede tafelfruit, doch evenzeer voor de kwalitatief veel slechtere industrie-appelen. Een niet onbelangrijk deel van de Duitse appeloogst wordt namelijk verwerkt tot appeldranken. De uit dezen hoofde reeds sterke vraag kan nog slechts verder toenemen door de aanhoudende welvaartsstijging. Deze leidt onder andere tot een grotere vraag naar tafelfruit en naar uit fruit bereide dranken.

Nederland is echter niet het enige land waarop de Duitse vraag zich kan richten. Italië is een even belangrijke leverancier, terwijl soms België en Zwitserland van betekenis zijn. Frankrijk levert dikwijls veel industrie-appelen. In al deze landen staat de oogst er beter voor dan in Nederland en West-Duitsland. Zo geven uit Italië ontvangen oogstverwachtingen aan, dat zowel voor appelen als peren een belangrijk grotere oogst verwacht moet worden dan in 1954. Vooral in Zuid-Tirol heeft men zeer goede verwachtingen voor de oogst.

Een apart hoofdstuk in een uiteenzetting over de internationale handel in fruit zou de bespreking van de handelspolitieke beschouwingen. Het heeft immers weinig zin de vermoedelijke omvang en richting van de invoerbehoefte op te sporen, als er toch geen mogelijkheid is dat deze kracht vrij kan uitwerken. Het agrarisch protectionisme, dat ondanks alle pogingen tot liberalisatie van de Westeuropese handel rustig stand houdt, laat het fruit niet ongemoeid.

Ten aanzien van de Westduitse invoer uit het protectionisme zich vooral in het vaststellen van minimum-importprijzen. Zo komt Nederland aan het Duitse verlangen tot bescherming tegemoet door maatregelen te nemen die niet beneden een bepaalde prijs wordt geëxporteerd. Hoe slechter de Duitse marktprijs voor de fruittelers is, des te hoger moet als regel de minimum-exportprijzen komen te liggen en des te spoediger wordt het voor Nederland onmogelijk op de Duitse markten met de prijs mee te komen. Daar thans een kleine Duitse oogst verwacht wordt zal deze belemmering dit seizoen wel geen al te grote problemen oproepen.

In dit verband moet er nog op gewezen worden, dat andere exportlanden van deze politiek nog erger te lijden hebben. Terwijl Nederland, althans in theorie, het gehele jaar de export gaande kan houden, mits boven een bepaalde prijs geleverd wordt, verbiedt Duitsland

de invoer uit andere landen als de marktprijs beneden een bepaald niveau daalt, om de grens eerst te openen, als de Duitse marktprijzen weer boven het critieke peil uitkomen. Gezien hetgeen reeds over de grootte van de oogst is opgemerkt is het niet waarschijnlijk, dat Duitsland dit seizoen langdurige invoerverboden zal afkondigen.

De tweede en nog vrij belangrijke afnemer is *Engeland*. Een beschouwing over oogstvooruitzichten en verloop van de vraag heeft voor ons doel weinig zin. De invoer is er nog steeds streng gecontingenteerd. De jongste ontwikkeling van de algemene economische situatie in dit land maakt het niet waarschijnlijk, dat hierin op heel korte termijn iets zal veranderen.

Het zal wel een strijd tussen Nederland en Italië worden, wie het grootste deel van de contingenten — global quota's voor de gezamenlijke Westeuropese landen — zal benutten. Daar Italië een goede en Nederland een vrij slechte oogst heeft, zal eerstgenoemd land wel de gunstigste resultaten bereiken.

Het doet niet zo heel veel ter zake om nog te vermelden dat Engeland zowel een kleine peren- als een kleine appelproductie verwacht. De schaarste zal er dus relatief groot worden. Dat aanvulling zal worden gezocht in Canada of de Verenigde Staten is uit het oogpunt van de deviezenpositie bezien ook niet bijzonder waarschijnlijk.

België wordt als afnemer bijzonder op prijs gesteld. Het is alleen jammer, dat het zo zelden als zodanig optreedt. De handelspolitieke belemmeringen voor onze producten zijn hier ondanks de Benelux groter dan bij een aantal andere landen. De vorm waarin zij in dit geval zijn gegoten zijn minimum-importprijzen en invoerverboden. De laatste overheersen bij dit fruit. Wanneer ze er niet zijn blijven toch altijd de prijsmaatregelen nog over. De minimum-importprijzen liggen — ook als men er rekening mee houdt, dat geen invoerrechten verschuldigd zijn — hoog. Het gevolg is, dat alleen het prima kwaliteitsfruit over de prijsdrempel heen kan komen.

Zowel de commerciële mogelijkheden tot afzet als de handelspolitieke maatregelen variëren met de grootte van de Belgische oogst. Een omvangrijke fruitoogst verkleint onze kansen. Het is dan ook voor onze export naar België niet hoopgevend dat daar een goede oogst wordt verwacht. Daar wij zelf een kleine oogst hebben is dit thans misschien niet onoverkomelijk. Het zou zelfs niet vreemd zijn als in deze positie fruit uit België naar Nederland zou komen.

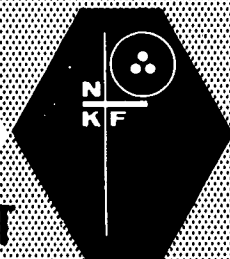
Overigens is er van verdere concurrentie weinig te vrezen. Zolang de invoer uit Nederland aan beperkingen is onderworpen, mag België niet uit andere landen importeren.

(Ingezonden mededeling)

STAPLE

Met papier en met plastic geïsoleerde kabels voor hoogspanning, laagspanning en telecommunicatie Kabelgarnituren, koperdraad en koperdraadkabel. Staalraad en staalband.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK · DELFT

Van de *Scandinavische landen* zijn alleen Zweden en Finland voor onze fruitexport van belang. De afzet van het eigen fruit wordt er zwaar beschermd. Invoer wordt pas toegelaten als de eigen productie geruimd is. Daar in deze streken de natuur dit seizoen met fruit niet bijzonder gul is geweest, liggen de begindata van de invoer niet ongunstig.

Vanaf het moment, dat invoer mogelijk is, zet het rijke Zweden de grenzen wijd open; het arme Finland blijkt genoodzaakt te zijn zwaar te contingenten. In eerstgenoemd land is concurrentie vanuit Italië en eventueel België te verwachten.

De laatste jaren nam ook *Oost-Duitsland* niet onaanzienlijke partijen af. De handel met dit land vindt overwegend plaats in het raam van compensatiezaken e.d. De omvang hiervan staat vrijwel los van de eigen oogst. De hoeveelheid voor ruil beschikbare producten, de agrarische plannen en politieke factoren bepalen in hoge mate onze export. Ze zijn nog minder betrouwbaar te begroten dan buitenlandse oogsten.

Een steeds terugkomend verschijnsel is wel dat die landen, welke grote oogsten aan de bomen hebben hangen, bij de voorbereiding van compensatietransacties de grootste concessies doen. Italië zal hiertoe dit jaar eerder bereid zijn dan Nederland.

Conservenindustrie.

De Nederlandse industrie bereidt uit appels een groot aantal producten. In de eerste plaats kan hiervan genoemd worden appelmoes in blik. Tijdens de vorige zeer overvloedige oogst, welke samenviel met een ernstig tekort aan groente, is het dubbele kwantum van normaal ingemaakt. De voorraden zijn nog niet geheel geruimd,

het fruit zal duur zijn en de groente zal niet al te duur worden; alles tezamen aanleiding om te veronderstellen, dat de verwerking wel weer tot het normale niveau of daar beneden zal terugzakken.

Bij de meeste andere appelconserven ligt de situatie op een aantal onderdelen niet zo heel veel anders.

Een uitzondering wordt misschien gevormd door de uit appels bereide producten, welke geëxporteerd plegen te worden. Appelsap vindt afzet in West-Duitsland en in geconcentreerde vorm in de Verenigde Staten. Sliced apples gaan naar de bakkerijen in Engeland en de Verenigde Staten. Hier liggen zeker meer kansen dan bij de binnenlandse conserven. Het zou wel eens kunnen, dat de schaarste in eigen land te groot is om die kansen volledig te kunnen benutten.

Prijsverwachting.

In het voorgaande is in grote lijnen besproken hoe de vooruitzichten voor de verhouding tussen vraag en aanbod bij appels en peren in ons land zijn. De vraag wordt vrij sterk beïnvloed door de situatie in de diverse West-europese landen. In het noordelijke deel van West-Europa (Duitsland inbegrepen) zijn de oogstverwachtingen slecht. Nederland maakt hierop geen uitzondering. In het zuidelijke deel van West-Europa worden daarentegen goede oogsten tegemoet gezien.

De schaarste in het noordelijke deel, waarin praktisch de gehele Nederlandse oogst geplaatst wordt, zal een sterke prijsstijging veroorzaken. Uit het goedkope zuiden zal een ongekend grote stroom fruit naar het noorden komen. Dit kan slechts de prijsstijging iets afremmen, doch zeker niet tegenhouden.

Honselersdijk.

W. H. KEMMERS, econ. drs.

De scheepsbouw in het eerste halfjaar 1955

De verbetering, welke reeds in het tweede halfjaar 1954 op de algemene vrachtenmarkt intrad, heeft er toe bijgedragen dat tal van nieuwe bouwopdrachten bij de werven in verschillende landen zijn geplaatst. Noorwegen was het eerste land dat op vrij grote schaal bestellingen voor nieuw te bouwen schepen plaatste. Het gold voornamelijk een drietal scheepstypen, t.w. shelterdeck-vrachtschepen met een draagvermogen van 10.500/13.500 ton, schepen voor de korte vaart met een bruto-inhoud van 500/1.000 ton en — in mindere mate — vrachtschepen met een draagvermogen van circa 4.000 ton. Het merendeel dezer, voornamelijk bij Duitse werven, geplaatste opdrachten werd gedurende de laatste maanden van het afgelopen jaar en de eerste weken van 1955 verstrekt.

Het door de Noorse Regering ingediende wetsontwerp, strekkend tot heffing van 10 pCt der bouwkosten, ingaand 15 Februari jl., was oorzaak dat verdere opdrachten voor Noorse rekening uitbleven, maar de krachtige actie der Noorse Redersvereniging heeft er toe geleid dat deze even drastisch als voorzichtig maatregel door de Regering enigermate is verzacht. Verwacht mag dan ook worden dat de Noorse rederijen geleidelijk wederom nieuwe bestellingen zullen plaatsen.

Het opvallende bij het grote aantal Noorse bouwopdrachten is dat Engelse werven welke in de jaren na de oorlog aanvankelijk in zo rijke mate van het Noorse vlootopbouwprogramma profiteerden, ditmaal werden gepasseerd. Een teken aan de wand voor Engelslands

scheepsbouw waar de lange levertijden, voortdurende loonronden, stakingen e.d. het plaatsen van opdrachten tot een wel uiterst speculatieve onderneming stempelen! Dit laatste bleek dezer dagen nog eens overduidelijk bij de te waterlating door John Readhead & Sons Ltd, South Shields van een voor de Stag Line, North Shields, gebouwd vrachtschip van 6.400 brt dat reeds in 1951 werd besteld. Bij oplevering zal dit schip tussen £ 63 en £ 67 per ton, d.w.z. £ 11/15 per ton draagvermogen meer kosten dan waarmede de rederij in 1951 op grond der toen geldende lonen en materiaalprijzen redelijkerwijze mocht rekenen.

De jongste, aanzienlijke, verhoging der Engelse kolenprijzen heeft reeds tot een stijging der Engelse prijzen voor scheepsbouwstaal, variërend van £ 1.15.0 tot £ 2.0.0 per ton, geleid. Deze prijsstijging komt vrij kort na de jongste loonsverhoging in de scheeps- en machinebouw en maakt het voor de Engelse werven wederom moeilijker met succes tegen de buitenlandse werven, zowel op het stuk van succeswegen als reparatiewerken, te concurreren. Sedert 1950 zijn de arbeidslonen per afgeleverde eenheid in Engeland met ca 15 pCt gestegen. In Duitsland bleven zij, tot dusver althans, op een zelfde peil; er wordt langer en harder gewerkt, men beschikt vooralsnog over voldoende geschoolde arbeidskrachten en ondervindt geen last van de onereuze „demarcation rules” waaronder de prestatie der Engelse scheepsbouwers zozeer te lijden heeft. Weliswaar werd gedurende de eerste zes maanden

ook een aantal opdrachten bij Engelse werven geplaatst maar deze waren uitsluitend voor rekening van Engelse rederijen waarvan enkele trouwens met voorbijgaan der nationale industrie verscheidene schepen tegen niet onbelangrijk lager prijzen bij Duitse werven hebben besteld.

Hoe weinig men de ernst der situatie, gevolg van de voortdurende loonstijgingen en arbeidsconflicten, beseft, blijkt uit de vraag van een der leden van het Lagerhuis of ook de Minister van Handel niet van oordeel is dat „British shipyards are not only holding their own but are doing very well in the world” en uit een andere vraag, nl. of de Regering niet kan verhinderen dat Engelse rederijen schepen in het buitenland bestellen! Wat onze Engelse vrienden „heart searching” plegen te noemen zou een beter inzicht in de werkelijke situatie — waarlijk niet alleen op scheepsbouwgebied maar veeleer op het geheel der economische situatie in het Verenigd Koninkrijk — ten goede komen!

Op 30 Juni jl. waren op Engelse werven 338 schepen, metende 2.081.534 brt en in de overige landen 1.011 schepen met een bruto-inhoud van 4.091.000 ton, in aanbouw. De tijd dat meer dan de helft van de totale in alle landen tezamen in aanbouw zijnde tonnage op Engelse werven gebouwd werd ligt wel ver achter ons! Duitsland nam met 752.030 brt aan in aanbouw zijnde schepen op 1 Juli de tweede plaats in, gevolgd door Nederland met 583.957 brt, Japan met 536.135 brt, Zweden met 396.122 brt, Frankrijk met 350.806 brt, Italië met 340.520 brt en Noorwegen met 217.457 brt. Van de op Engelse werven in aanbouw zijnde schepen waren 101 met een inhoud van 764.500 brt, 36,7 pCt van het totaal, voor buitenlandse opdrachtgevers bestemd.

Het uitvoerpercentage in de overige landen bedroeg 40,2 pCt der totale daar in aanbouw zijnde tonnenmaat. Noorwegen is nog steeds een der belangrijkste opdrachtgevers. Op 1 Juli jl. waren in Engeland 24 schepen, metende 319.065 brt en in de overige landen 297.711 brt, voor Noorse rekening in aanbouw.

Tankschepen vormen nog steeds een belangrijk bestanddeel van de orderportefeuille der werven. Op 1 Juli jl. waren in Engeland 80 tankschepen, metende 1.011.081 brt (48,6 pCt der totale tonnenmaat) en in de overige landen 149 tankschepen met een bruto-inhoud van 1.943.260 brt (48,4 pCt van het totaal), in aanbouw.

De eervolle derde plaats welke ons land op de ranglijst inneemt heeft overigens tot gevolg dat snelle levertijden uitgesloten zijn. Vrijwel zonder uitzondering zijn de grote werven hier te lande tot 1958 — enkele zelfs langer — volledig bezet. De heer J. W. Hupkes, directeur der Kon. Mij de Schelde, wees er kortgeleden op dat op 300 Nederlandse werven meer dan 50.000 arbeiders emplooi vinden; bij onderleveranciers voor de scheepsbouw is een zelfde aantal werknemers in dienst. Hier te lande nieuw gebouwde schepen vertegenwoordigden verleden jaar een waarde van f 535 mln en reparaties rond f 265 mln! De in 1954 voor rekening van buitenlandse opdrachtgevers gereed gekomen tonnage leverde f 380 mln op.

Op de toenemende betekenis van Duitslands scheepsbouw, niet te onderschatten concurrent, werd reeds gewezen. Zij blijkt overigens uit de tweede plaats welke Duitsland op de ranglijst inneemt. Op 1 Januari jl. bedroeg de Duitse orderportefeuille, d.w.z. in aanbouw en bestelling zijnde schepen, 433, metende 1.588.359 brt, waarvan niet minder dan 54,7 pCt door buitenlandse opdrachtgevers was besteld. De voor Duitse rederijen bestemde tonnage bedroeg op 1 Januari jl. ruim 100.000 brt.

Ook in Frankrijk is men, dank zij de subsidies der Regering, niet ontevreden. In de beide eerste maanden van dit jaar werden orders geboekt voor niet minder dan 74 schepen met een draagvermogen van bijna 500.000 ton; waarvan verscheidene voor buitenlandse opdrachtgevers bestemd zijn. Deze laatsten bestelden o.a. vier tankschepen met een draagvermogen van 52.000 ton elk. Ook in Frankrijk vormen tankschepen het voornaamste bestanddeel der orderportefeuille; de Cie Auxiliaire de Navigation bestelde o.a. een tankschip met een draagvermogen van 40.500 ton bij Penhoët.

De bedrijvigheid op de Amerikaanse scheepswerven is gering. Gedurende de eerste vier maanden van dit jaar werd geen enkel schip te water gelaten en slechts één in aanbouw zijnd vrachtschip van het zgn. Mariner-type opgeleverd. Wel plaatsten in dit tijdvak particuliere Amerikaanse rederijen bouwopdrachten voor een drietal tankschepen. Bovendien besloot het Congres subsidie te verlenen voor de bouw van vier passagiersschepen waarvan twee bestemd zijn voor de Moore-Mac Cormack Lines en twee voor de Grace Line. Voorts worden door de American President Lines plannen uitgewerkt om met regeringssteun vier nieuwe passagiersschepen voor haar rond-de-wereld-dienst te laten bouwen. President Eisenhower heeft het Congres inmiddels verzocht subsidie voor de bouw van twee dezer schepen te verlenen. Ten slotte heeft de Federal Maritime Board op 19 April jl., de gelegenheid opengesteld offerte te maken voor het verbouwen tot zgn. „luxury liners” van twee vrachtschepen van het Mariner-type der door Matsun gecontroleerde Oceanic Steamship Company. Weliswaar worden nog andere mogelijkheden zowel door de United States Lines, de Maritime Administration als enkele Amerikaanse lijnrederijen bestudeerd, maar zolang het Congres de te verlenen subsidies niet heeft goedgekeurd — zonder subsidie is bouw uitgesloten — blijven al deze plannen min of meer in het vage. In feite stond het eerste halfjaar voor Amerika's koopvaardijvloot dan ook in het teken ener verdere contractie.

Overigens blijkt uit het voorgaande dat de scheepsbouw, en dit geldt wel in bijzondere mate voor de continentale werven, niet te klagen heeft. Men beschikt over ruime orderportefeuilles die gedurende de eerstvolgende jaren een volledige werfbezetting verzekeren.

Het ligt voor de hand dat de gunstige stemming op de vrachtenmarkt en de lange levertijden van nieuw te bouwen schepen, de prijzen voor tweedehands schepen gunstig beïnvloeden. Dit geldt in het bijzonder voor schepen in de algemene vrachtvaart. O.a. bracht een kortelings verkocht, in 1946 gebouwd, vrachtschip met een draagvermogen van ca' 10.000 ton, oliestoker, £ 875.000 op. Een in 1921 gebouwd vrachtschip met een draagvermogen van 8.000 ton, kolenstoker, wisselde voor £ 100.000 van eigenaar, terwijl een in 1946 gebouwd tankschip met een draagvermogen van 9.500 ton, £ 97.500 opbracht. In verband met de gedurende de eerste vijf maanden geldende lage tankvrachten was de vraag naar tankschepen tot voor kort geringer. Wel worden verscheidene tankschepen verkocht teneinde tot vrachtschip te worden verbouwd. Italiaanse reders verkochten o.a. voor dit doel een tiental tankschepen met een draagvermogen van 12/15.000 ton. Verwacht mag worden dat de prijzen voor beide categorieën schepen zich voorshands in stijgende richting blijven bewegen.

De Nederlandse industrie in het tweede kwartaal van 1955

De productie van de Nederlandse industrie was in het tweede kwartaal van 1955 over vrijwel de gehele linie groter dan in de overeenkomstige periode van 1954. Het indexcijfer van de industriële productie (excl. bouwnijverheid) bedraagt voor het tweede kwartaal van dit jaar 151 tegen 141 voor het tweede kwartaal van 1954 (1949=100)¹⁾. Verheugend is de nog steeds voortzettende stijging, welke de productie per werknemer in de industrie te zien geeft. Ter illustratie van de geringe werkloosheid enige cijfers²⁾. Per 30 Juni 1955 bedroeg de totale geregistreerde mannelijke arbeidsreserve 34.000; per 30 Juni 1954 was dit 50.000 man. Deze 34.000 man zijn in de volgende categorieën te splitsen:

- 13.000 man wrijvingswerkloosheid;
- 10.000 man minder geschikten;
- 6.000 man seizoenwerkloosheid;
- 5.000 man structuurwerkloosheid in de gebieden waar de werkgelegenheid bij de aanwas van de beroepsbevolking ten achter blijft.

De spanning op de arbeidsmarkt blijkt o.a. ook uit de steeds toenemende emolumenten, welke de arbeiders worden geboden buiten het „normale” loon. Behalve een groter ziekteverzuim is ook het aantal arbeidsdagen, dat ten gevolge van stakingen in de eerste zes maanden van dit jaar is verloren gegaan, gestegen; dit verlies bedroeg nl. 85.000 dagen tegen 60.000 dagen in het gehele jaar 1954. Aangezien echter een groot deel van dit verlies niet in de industrie werd geleden, was de invloed van de stakingen op de productie zeer gering.

Ook dit kwartaal deed de industrie een beroep op de kapitaalmarkt. De aandelenemissies bedroegen ruim f 9,5 mln³⁾. Het totale bedrag aan openbare aandelenemissies was ruim f 23,5 mln. Hoewel deze bedragen in het niet zinken bij de stortingen in het eerste kwartaal van 1955⁴⁾, zijn zij aanzienlijk groter dan de overeenkomstige cijfers voor het tweede kwartaal van 1954. De laatstbedoelde bedragen zijn nl. ruim f 4,5 mln resp. f 14,3 mln.

Hoewel uit onderzoeken van de laatste tijd is gebleken, dat de woningbouw in Nederland niet ten achter staat bij die in andere landen in Europa, tracht men de productiviteit in de bouwnijverheid verder op te voeren. Voorts zijn er maatregelen genomen tot vergroting van de woningbouw ten koste van andere bouwobjecten. Aan het einde van het tweede kwartaal is een commissie uit het bedrijfsleven geïnstalleerd, die zich zal bezig houden met het vinden van verantwoorde methoden om de productieverliezen in het bouwbedrijf ten gevolge van ongunstige weersomstandigheden te beperken.

Hoewel de productie van *bouwmaterialen en aardewerk* in de maanden April en Mei 1955 lager was dan die in April en Mei 1954, was de totale productie in het tweede kwartaal van dit jaar toch iets hoger dan in dezelfde periode van 1954. De voortgebrachte hoeveelheden straatklinkers, metselstenen en in het bijzonder kalkzandstenen waren echter aanmerkelijk kleiner dan in het tweede

kwartaal van 1954. In tegenstelling hiermede was de geproduceerde hoeveelheid cement aanzienlijk groter. De bezorgdheid welke in overheidskringen bestond ten aanzien van het prijspeil van de kalkzandsteen is grotendeels verdwenen, doordat de grootste producent uit het Centraal Verkoopkantoor is getreden.

De activiteit in de *metaalnijverheid* was in het tweede kwartaal zeer groot. Hoewel men er zich de eerstkomende tijd zeker geen zorgen over behoeft te maken, is het toch goed om te beseffen dat ruim 10 pCt van de productie in deze sector van de Nederlandse industrie voor rekening komt van militaire opdrachten. De schrootvoorziening levert nog steeds moeilijkheden op en dit zal voorlopig wel zo blijven. De productie van ruw staal en in het bijzonder van ruw ijzer was aanmerkelijk groter dan in het tweede kwartaal van 1954. Eveneens kan men een toename van de hoeveelheid voortgebracht ijzergietwerk constateren. Hoewel de productie van walsenproducten in het tweede kwartaal kleiner was dan in het eerste kwartaal, blijft zij voor Nederlandse begrippen indrukwekkend groot.

Ter illustratie enkele cijfers:

Productie van walsenproducten

Tijdperk	Hoeveelheid × 1.000 ton
1938	39,6
1949	305,3
1e kwart. '54	175,1
2e kwart. '54	205,4
1e kwart. '55	264,7
2e kwart. '55	258,7

In deze zo veelomvattende sector van de industrie viel onder andere nog op de gestegen productie van getrokken ijzer- en staaldraad, blik, stalen ramen en deuren en in het bijzonder van aanhangwagens en opleggers. In de rijwiellindustrie ontving een onderneming een mooie opdracht uit Amerika ter waarde van ongeveer \$ 1 mln. Met deze opdracht kwam tevens het vraagstuk van de samenwerking van de Nederlandse rijwielfabrikanten, ook op het gebied van typebeperking en standaardisatie van rijwiellonderdelen, wederom in de belangstelling. Ook in de na de oorlog in Nederland gegroeide bedrijven voor landbouwwerktuigen was de bedrijvigheid groot.

De scheepsbouw en -reparatie — zowel op de grote werven in het westen van het land als op de vele over het gehele land verspreid liggende kleine werven — draait op volle toeren. Ondanks het tekort aan arbeiders, waarmee ook deze bedrijven hebben te kampen, bezette de Nederlandse scheepsbouw in het tweede kwartaal 1955 met een te water gelaten tonnage van 119.542 BRT, verdeeld over 41 schepen, de 5e plaats in de rangorde van de scheepsbouwende natiën⁵⁾. In het tweede kwartaal 1954 was de te water gelaten tonnage 104.327 BRT.

Over het geheel genomen was de gang van zaken in de *chemische industrie* bevredigend. De productie van enkele artikelen, o.a. zwavelzuur, was echter lager dan in het tweede kwartaal van 1954. Daarentegen was de uitvoer van de belangrijkste kunstmeststoffen ammoniumsulfaat en superfosfaat groter evenals de export van calciumnitraat, welke in het eerste kwartaal van dit jaar zo scherp

¹⁾ Alle in dit artikel vermelde cijfers zijn, indien niet anders vermeld, ontleend aan publicaties van het C.B.S.

²⁾ Ontleend aan publicaties van de Directie voor de Arbeidsvoorziening van het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid.

³⁾ Reële bedragen volgens stortingsdatum.

⁴⁾ Het voor aandelenemissies gestorte bedrag in het eerste kwartaal 1955 wordt hoofdzakelijk gevormd door de emissie Philips.

⁵⁾ Excl. U.S.S.R., Polen en China. Bron: Lloyd's Register.

was gedaald. De uitvoer van kalkammonsalpeter was wederom verminderd en bedroeg dit kwartaal nog geen f 4,5 mln.

In de sector van de mode-artikelen deden zich bij de afzet van de *textielindustrie* vrijwel geen bijzondere moeilijkheden voor ten gevolge van de afwachtende houding van de detailhandel en de consumenten. In andere sectoren was deze terughoudendheid, veroorzaakt door de in het uitzicht gestelde vermindering van de omzetbelasting, echter wel degelijk te constateren. Ten behoeve van de opvoering van de productiviteit in de *vlasindustrie* is in dit kwartaal een bedrag van f 55.000 uit de tegenwaarderekening vrijgegeven. In de *confectie-industrie* lag de productie hoger dan in het tweede kwartaal van 1954, hoewel deze industrie met een groot personeelstekort heeft te kampen. De export was eveneens bevredigend.

De productie van *rubberartikelen* was dit kwartaal ruim 19 pCt groter dan in het tweede kwartaal 1954. Ook de uitvoer van de belangrijkste artikelen was gestegen, met uitzondering van de rijwieltbuitenbanden. De daling van de uitvoer van het laatstgenoemde product is hoofdzakelijk te wijten aan de sterk afgenomen afzet naar Singapore. De uitvoer van artikelen uit sponsrubber is nog niet van veel gewicht, doch neemt gestadig toe en bedroeg over dit kwartaal bijna f 525.000 tegen nog geen f 400.000 in het tweede kwartaal 1954.

In de *leerlooierijen* overtrof de productie die in hetzelfde kwartaal van 1954. Evenals in het eerste kwartaal was de productie van zoolleder ook nu weer kleiner dan in de desbetreffende periode van het vorige jaar. De productie en de uitvoer — met uitzondering van werkschoenen — van de *schoenindustrie* bleven dit kwartaal onder de respectievelijke cijfers van de overeenkomstige periode van 1954. De uitvoer van pantoffels was echter aanzienlijk groter.

In de *voedings- en genotmiddelenindustrie* als geheel lag de bedrijvigheid vrij hoog. Door de *zuivelindustrie* werd minder boter, doch meer kaas, gecondenseerde melk en melkpoeder geproduceerd dan in het tweede kwartaal 1954. De uitvoer van boter was f 9 mln kleiner; in het bijzonder verminderden de door België en Groot-Brittannië afgenomen hoeveelheden. De verklaring voor de achteruitgang van de productie en de export is hoofd-

ALMELO Centrum voor
Industrievestiging in Twente
Tel. 05490-5361

(Advertentie)

zakelijk te vinden in de hogere opbrengst van de in andere producten verwerkte melk. Ondanks de scherpe concurrentie op de internationale markt voor deze producten steeg de uitvoer van gecondenseerde melk en melkpoeder met bijna f 4 mln, resp. met ruim f 2 mln. Met een bedrag van bijna f 52 mln was de export van kaas vrijwel gelijk aan die in hetzelfde kwartaal van 1954.

De tot deze sector van de nijverheid behorende *groentenverwerkende* bedrijven zien een bedreiging van de marktpositie van hun tomatenpuree in de met ingang van 1 Juli 1955 geliberaliseerde invoer van dit product. Men heeft gegronde redenen om aan te nemen, dat de invoer van tomatenpuree uit Italië, ten gevolge van de zeer lage prijs, een buitengewoon grote omvang zal aannemen. Als gevolg hiervan zal de productie van de Nederlandse industrie uiterst klein worden en daarmee tevens de aankopen van tomaten van Nederlandse bodem. Hierdoor zal het doordraaien van grote hoeveelheden tomaten noodzakelijk worden. Uit de tegenwaarderekening werd f 60.000 vrijgegeven voor een op te richten productiviteitscentrum voor de groenten- en fruitverwerkende industrie.

De *visconservenindustrie* verwerkte een grotere hoeveelheid vis dan in het tweede kwartaal van 1954. Van de zeevis was vooral de hoeveelheid verwerkte makreel aanzienlijk groter; deze bedroeg dit kwartaal bijna 4.000 ton. De geproduceerde en afgezette hoeveelheid *bier* was eveneens groter dan in de overeenkomstige periode van 1954. De uitvoer van deze drank omvatte ruim 150.000 hl, en bracht daarmee ongeveer f 13 mln aan deviezen op. De productie en het verbruik van een ander genotmiddel, nl. *tabak*, is eveneens toegenomen. Er werden ruim 400.000 sigaren en bijna 6 mln cigarillo's en senorita's meer uitgevoerd dan in het tweede kwartaal van 1954; de waarde van de uitvoer van deze producten was ruim f 660.000 groter.

's-Gravenhage.

O. BEAUJON.

AANTEKENING

Suikergoed en chocoladewerk in België

Productie.

Onder de benaming suikergoed en chocoladewerk, in België confiserie genaamd, valt een zeer uiteenlopende reeks van suiker- en chocolade-artikelen, waarvan het gewone snoepgoed en de fijnste luxe-artikelen de uitersten vormen. De industrie, die zich in België met de productie dezer artikelen bezig houdt, is volgens „Weekberichten van de Kredietbank” van 11 dezer, niet uitermate belangrijk. Naast een groot aantal zeer kleine bedrijven, die op dat terrein werkzaam zijn, waren er in 1947 464 suikergoedfabrieken zonder en 295 met betaald personeel.

Evenals elders kende de betreffende industrie in België de eerste jaren na de oorlog een periode van bloei. Daarna echter verzwakte de activiteit, terwijl de concurrentie van het buitenland scherper werd. Zoals

uit onderstaand staatje blijkt is de totale productie der confiserie van 1951 tot 1954 met ongeveer 7 pCt gestegen. De sterkste stijging deed zich voor in de productie van suikerbonen, een vrij aanzienlijke daling in die der chocolade-artikelen.

— Productie

	1951	1954	1954 in pCt van 1951
	(in tonnen)		
Drops	3.226	5.100	158
Toffees en caramels	5.203	5.361	103
Gom	1.667	2.426	146
Suikerbonen	186	561	302
Chocolade-artikelen	4.779	3.428	72
Diversen	7.694	7.507	98
Totaal	22.755	24.383	107

Concurrentie van Nederland.

België's invoer van suikergoed en chocoladewerk is de laatste jaren geleidelijk gestegen, nl. van 1951 tot 1954 met ongeveer 27 pCt. In 1951 kwam de invoer overeen met ongeveer 27 pCt der binnenlandse productie; in 1954 was dit percentage gestegen tot 32. Hoe de invoer is samengesteld, moge blijken uit onderstaande tabel.

Invoer

	1951		1954		1954 in pCt van 1951
	in tonnen	in pCt	in tonnen	in pCt	
Drops	190	3,1	172	2,2	91
Marsepein, noga e.d.	11	0,2	105	1,3	955
Suikerbonbons en bonen, pastilles, caramels e.d.	3.978	65,3	5.298	68,1	138
Chocolade-artikelen met een gewicht van minder dan 50 gram	1.909	31,3	2.201	28,3	115
Totaal	6.088	100,0	7.776	100,0	127

Nederland is veruit België's belangrijkste leverancier. In 1951 beliep het Nederlandse aandeel in de Belgische invoer van suikerwaren 59 pCt, in die van chocolade-artikelen 70,8 pCt. Drie jaren later, in 1954, waren deze aandelen gestegen tot resp. meer dan 66 en 77 pCt. Over hetzelfde tijdvak daalde Englands aandeel — Engeland staat als leverancier op de tweede plaats — in België's suikerwareninvoer van 27,5 tot 23,4 pCt en in de invoer van chocolade-artikelen van 20 tot 17 pCt.

De Belgische confiserie-industrie is dus, zegt „Weekberichten”, onderhevig aan een steeds toenemende Nederlandse concurrentie. Dit is volgens genoemd blad te wijten aan diverse factoren, waaronder vooral het verschil in loonniveau tussen beide landen. In October 1953 waren de arbeidskosten, incl. sociale lasten, 63 pCt hoger dan in Nederland, hetgeen uiteraard in sterke mate invloed heeft op de kost- en verkoopprijzen der suikerwerk- en chocolade-industrie. De loonsverhogingen, die sedertdien in Nederland hebben plaatsgevonden, hebben ook in dit geval een nivellerende werking. Deze nivellerende tendentie wordt echter, aldus „Weekberichten”, bedreigd, door de huidige eisen ten aanzien van de vijfdegenweek en de minimum-lonen in België.

Behalve betrekkelijk gunstige productievoorzwaarden, hebben de Nederlandse producenten ook het voordeel, dat hun uitvoer naar België — in tegenstelling met die uit andere landen — niet onderhevig is aan invoerrechten. Gezien deze omstandigheden en ter bescherming der Belgische industrie heeft de Overheid de Belgische invoer van confiserieproducten uit Nederland gecontingenteerd.

De Belgische uitvoer van suikerwerk en chocolade-artikelen is zeer gering — in 1954 slechts 6 pCt van de productie en 19 pCt van de invoer — en vertoonde de laatste tijd een dalende tendentie. De uitvoer vindt in kleine hoeveelheden plaats naar een groot aantal landen, vooral naar Engeland en Nederland. De Nederlandse concurrentie doet zich ook in het buitenland steeds meer gevoelen.

Uitvoer

	1951	1954	1954 in pCt van 1951
	(in tonnen)		
Drops	1	1	100
Marsepein, noga e.d.	2	6	300
Suikerbonbons en -bonen, pastilles, caramels e.d.	1.049	1.089	104
Chocolade-waren met een gewicht van minder dan 50 gram	679	382	56
Totaal	1.731	1.478	85

Wat de uitvoer naar Nederland zelf betreft verkeert België in een nadelige positie, die in hoofdzaak voortvloeit uit het reeds genoemde prijsverschil. Voorts dient men, zegt „Weekberichten”, rekening te houden met het feit, dat de Belgische producent, die confiserie naar Nederland exporteert een accijns van fr. 3,60 per kg bruto-gewicht moet betalen voor alle verpakte producten, die minder dan 1,2 kg per eenheid wegen, terwijl de Nederlandse exporteur bij uitvoer naar België slechts fr. 0,60 per kg suiker voor producten, die minstens 50 pCt suiker bevatten en fr. 0,30 per kg suiker voor de andere producten moet betalen.

Verbruik.

Uit de stijging van productie en invoer, alsmede uit de gelijktijdige daling van de uitvoer leidt genoemd blad af, dat het verbruik van suikergoed en chocoladewerk in België een tendentie tot toenemen vertoont. Deze conclusie wordt gesteund door de toeneming van de suikergoedconsumptie van 2,5 kg per hoofd der bevolking in 1951 tot 3 kg in 1954. De toeneming der consumptie is niet geheel ten goede gekomen aan de binnenlandse industrie. Het aandeel van Nederlandse producten in het Belgische verbruik — op basis der productie-, in- en uitvoercijfers — is nl. van 13,8 pCt in 1951 gestegen tot 17,5 pCt in 1954.

BOEKBESPREKINGEN

Stichting „Het Nederlandse Ziekenhuiswezen”: De toepassing van de organische bedrijfsrekening in ziekeninrichtingen. Rapport uitgebracht door een commissie uit de Vereniging voor Administratie en Economie in Ziekeninrichtingen, in opdracht van de Bond der Nederlandse Diaconessenhuizen, de Vereniging van Katholieke Ziekenhuizen en de Vereniging van Ziekenhuizen in Nederland.

De samenstellers van dit rapport, die als economen een leidinggevende functie in de ziekenhuiswereld vervullen, hebben, zoals zij in hun voorwoord mededelen, „getracht een synthese te vinden tussen wat theoretisch gewenst en wat practisch mogelijk leek”. Na in het kort de geschiedenis van de administratie in het algemeen en die van een ziekenhuis in het bijzonder te hebben gereleveerd, wijzen zij er op, dat bij de opbouw van de ziekenhuisadministratie een functionele organisatie, de verdeling van het grote geheel in kleinere zelfstandige onderdelen, uitgangspunt dient te zijn.

Het ziekenhuis is een klassiek voorbeeld van een verbruikshuishouding, die in het verleden voor het verkrijgen van haar financiële middelen uitsluitend op de charitas was aangewezen. De ontwikkeling in het maatschappelijk bestel heeft met zich gebracht, dat de kosten van de verpleging in ziekenhuizen voor het overgrote deel voor rekening van de Overheid komen, of geput worden uit sociale fondsen, waarbij de Overheid nauw betrokken is. Het is trouwens vrijwel ondenkbaar, dat de belangrijke kosten van gebouwen, installaties, medicamenten en personeel thans nog op charitatieve basis zouden kunnen worden gedekt.

Gezien het feit, dat met de exploitatie van een ziekenhuis zeer belangrijke bedragen gemoeid zijn, is het nodig over een boekhouding te beschikken, die een scherp inzicht geeft in het verloop van de onderscheidene kosten.

Hoewel de rapporteurs terecht aangeven, dat binnen

het raam van een functionele organisatie bepaalde functionarissen voor bepaalde kosten aansprakelijk moeten kunnen worden gesteld, is het jammer, dat zij op dit belangrijk onderdeel niet verder ingaan. Wellicht ware het dienstig geweest dieper in te gaan op de wijze van delegatie van bevoegdheden aan diverse functionarissen en het vaststellen van de mate waarin zij voor het kostenverloop in hun afdeling aansprakelijk kunnen worden gesteld.

De omvang van de middelen, die voor de exploitatie van een ziekenhuis aanwezig zijn, is afhankelijk van hetgeen de volkshuishouding hiertoe beschikbaar kan stellen. Het ziekenhuis moet derhalve kunnen beschikken over een boekhouding, aan de hand waarvan nauwkeurig kan worden aangetoond welke middelen voor de exploitatie nodig zijn, m.a.w. waarmede het tarief van het ziekenhuis tegenover de betalende instanties aangetoond kan worden. Daarnaast moet deze boekhouding een efficiënt werkend middel zijn, waarmede de exploitatiekosten onder controle kunnen blijven.

De rapporteurs hebben zich voor de ziekenhuisboekhouding een rekeningstelsel gedacht, bestaande uit 10 rubrieken, zoals bij een organische boekhouding gebruikelijk is. In de voorbeelden, die achter in het rapport zijn opgenomen, wordt een logische groepering van de kostensoorten gegeven, waaruit ongetwijfeld belangrijk statistisch materiaal kan worden verkregen. De kostensoorten worden op losse kaarten geadmistreerd, gesorteerd. De wijze van verbijzondering van de totalen van de kostendragers, wordt vrij summier behandeld. Men kan daarbij in het midden laten of een intra-comptabele verdeling of het bezigen van een kostenverdeelstaat de voorkeur verdient, doch ongetwijfeld is het vinden van de juiste sleutels voor de verdeling een studie op zichzelf.

Indien de integrale kosten per verpleegafdeling, operatiekamer, polikliniek etc. moeten dienen als basis voor de berekening van een „tarief”, zou een nauwkeurig uitgewerkte leidraad te deze zeer zeker een afzonderlijke publicatie waard zijn.

Ten slotte zij nog vermeld, dat de verschillende voorbeelden van rekeningstelsel (o.a. voor een sanatorium, een algemeen ziekenhuis en een psychiatrische inrichting) duidelijk zijn weergegeven, doch zij zijn naar onze mening slechts te begrijpen, indien over een grondige boekhoudkundige kennis beschikt wordt. In dit verband ware een literatuuropgave wenselijk geweest.

Rotterdam.

H. J. VALK.

Olivier Vanneste en Guido Declercq: Kust en hinterland, proeve van een toeristisch-economische studie, S.V. Groeninghe Drukkerij, 1955, 226 blz.

De studie is samengesteld in opdracht van de Provinciale Westvlaamse Vereniging voor Toerisme (West-toerisme). De opdracht werd verstrekt met de bedoeling de te voeren toeristische politiek een meer wetenschappelijk verantwoorde basis te verlenen. Terecht merken de schrijvers in het voorwoord op, dat aan het toerisme, ondanks de snel groeiende economische en sociale betekenis van dit maatschappelijke verschijnsel, nog steeds te weinig aandacht wordt besteed. Indien men verantwoord toeristische politiek wil bedrijven — en er is vrijwel geen land ter wereld te noemen, dat niet in één of andere vorm bewust zulk een politiek bedrijft — dan kan een meer gedegen kennis van deze uiterst complexe materie niet worden gemist. Het voorbeeld van „West-

toerisme” verdient, o.a. voor ons land (Algemene Nederlandse Vereniging voor Vreemdelingenverkeer), navolging. De onderwerpelijke studie kan dan ook van harte welkom geheten worden in de nog zo schamele bibliotheek, welke het vreemdelingenverkeer als onderwerp heeft.

Gezien het gestelde doel (verbetering van de te voeren toeristische politiek) is de wijze, waarop de schrijvers het gestelde probleem benaderen, rationeel. Globaal gezien valt het werk uiteen in drie delen, nl. een zeer gedetailleerde inventarisatie van het „toeristische aanbod” bestaande uit een complex van natuurlijke recreatiemogelijkheden en de producten der aanwezige vreemdelingenverkeersindustrie; een analyse van de toeristische vraag en ten slotte een studie hoe de vraag gestimuleerd kan worden door het aanbod onder de aandacht van de vragers te brengen en het voorts kwantitatief en kwalitatief te verbeteren.

Ons bezwaar tegen het werk bestaat in hoofdzaak hierin, dat de behandeling van dit laatste vraagstuk een beetje in de verdrukking is gekomen. Als men zich moeizaam geworsteld heeft door de schat van — voor degenen, die niet rechtstreeks met het Westvlaamse toerisme bemoeienis hebben, wat droge — cijfermateriaal, voelt men zich teleurgesteld door de beloning in de vorm van een aantal aanbevelingen, welke vrijwel uitsluitend lokale betekenis hebben. Overigens hebben de schrijvers deze lacune zelf wel gevoeld, hetgeen blijkt uit het feit, dat zij in het voorwoord opmerken, dat zij voornamelijk het onontbeerlijke grondwerk hebben verricht, wat uiteindelijk zal moeten toelaten het kusttoerisme efficiënt dienstig te zijn.

Scheveningen.

Dr J. F. VAN SAARLOOS.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De 22e werd op de geldmarkt zonder schokken gepasseerd; marktdisconto's en callgeldrente bleven onveranderd. In de voorafgaande weken hadden die banken, die t.o.v. hun verplichte reserves middelen te kort kwamen, deze kunnen aanvullen door papier te verkopen aan instellingen, die te ruim in hun financiële jas zaten. Een beroep op de Centrale Bank behoefde niet te worden gedaan. Voor een wijle was zodoende het evenwichtbrengend marktmechanisme herleefd, een witte raaf in deze tijden van éénrichtingsverkeer.

Een factor, die vorige jaren wel, maar de laatste maanden nauwelijks tot belangrijke mutaties in de middelenpositie der banken en daarmee tot geldmarktfluctuaties aanleiding geeft, vormt de deviezenvoorraad der Centrale Bank. De laatste 3 weken bedroeg deze achtereenvolgens f 4.527, 4.525 en 4.526 mln netto. Ook op langere termijn waren de wijzigingen hierin beperkt; sinds Juli 1955 nam zij met f 50 mln af. Van groter betekenis voor de geldmarktsituatie zijn momenteel veeleer de veranderingen in de kaspositie van het Rijk. Tussen begin Juli en begin Augustus daalde het saldo van de Schatkist bij De Nederlandsche Bank met f 350 mln; sindsdien steeg het wederom met f 150 mln.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt was het de afgelopen week al Philips wat de klok sloeg. Aanvankelijk bewoog de

claimprijs zich in de buurt van f 400, doch tegen het einde van de week was de prijs gestegen tot f 440 à f 450. Daar dit laatste cijfer correspondeert met een koers van een oud aandeel (cum claim) van ca 515 pCt, betekende dit, dat het koersverlies, ingetreden na het officiële emissie-bericht, bijna werd ingehaald (maximumkoers 8 September 526 pCt).

De vaste stemming voor Philips deed het pessimisme bij vele beleggers als sneeuw voor de zon verdwijnen, en in de tweede helft van de verslagweek sloegen de meeste aandelenkoersen een opwaartse richting in. Op het eerste gezicht betekende deze ontwikkeling, dat de dominerende rol van het buitenland — vnl. Amerika — op het Damrak is overgegaan op binnenlandse factoren. Dat dit echter slechts schijn is, wordt duidelijk, wanneer men bedenkt, dat bij de claimhandel Philips gedurende de gehele week de houding der Amerikaanse aandeelhouders punt één was. Aanvankelijk mochten deze, op grond van S.E.C.-bepalingen via Amerikaanse tussenpersonen noch hun claims voor inschrijving gebruiken, noch oude aandelen (ex claim) kopen. Tegen het einde van de week werd laatstgenoemd verbod opgeheven, en juist dit vormde de oorzaak van de prijsstijging der claims.

De grote interesse voor aandelen en claims Philips contrasteerde wel sterk met de volstreekte gelatenheid, die heerste rondom de grote a.s. emissie op de obligatiemarkt, die van de 3 $\frac{1}{4}$ pCt Staatslening 1955 II. Kenmerkend voor het gebrek aan enthousiasme, waarmede deze emissie wordt begroet, is het feit, dat vele professionele adviseurs in hun publicaties voor cliënten becijferen, hoe veel (resp. hoe weinig) deze stukken in koers zullen dalen, bij een eventuele stijging van de rentestand hier te lande, waarbij dan de conclusie is, dat dit koersverlies, dank zij de kortere looptijd, bijv. minder zal bedragen dan dat bij de 3 $\frac{1}{4}$ pCt Staatslening 1955 I. Het marktklimaat is voor deze uitgifte momenteel niet al te gunstig. In verschillende andere landen heeft in het jongste verleden reeds een rentestijging, gepaard gaande met koersdaling van staatsfondsen, plaatsgevonden. Sommigen achten thans voor Nederland de trits: betalingsbalansverslechtering - discontoverhoging - stijging lange rentestand niet uitgesloten. De nieuwe lening zal het dan ook wel vnl. moeten hebben van die institutionele beleggers, die zich niet veel met toekomstverwachtingen bezig houden, doch slechts naar volle belegging streven.

Aand. indexcijfers (1953 = 100)	16 Sept. 1955	23 Sept. 1955
Algemeen	232,2	234,1
Internat. concerns	298,8	303,8
Industrie	175,1	174,3
Scheepvaart	170,8	169,9
Banken	154,9	153,5
Indon. aand.	182,6	182,2
Aandelen		
Kon. Petroleum	663 $\frac{1}{2}$	655
Unilever	499	507 $\frac{1}{2}$
Philips	492 $\frac{1}{2}$	378 ex claim
A.K.U.	368	388
Kon. N. Hoogovens	436	430
Van Gelder Zn	349 $\frac{1}{2}$	345
H.A.L.	243	243
Amsterd. Rubber	163 $\frac{1}{2}$	161 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	176 $\frac{1}{2}$	176 $\frac{1}{2}$
Staatsfondsen		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	79 $\frac{1}{2}$	79 $\frac{1}{4}$
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	100 $\frac{1}{4}$	100 $\frac{1}{4}$
3 pCt Grootboek 1946	99 $\frac{1}{4}$	98 $\frac{1}{2}$
3 pCt Dollarlening	99 $\frac{1}{2}$	98 $\frac{1}{2}$
Diverse obligaties		
3 $\frac{1}{2}$ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	107 $\frac{1}{2}$	101 $\frac{1}{4}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt Bk v. Ned. Gem. 1954 II/III	99 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{2}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt Philips 1948	102	101 $\frac{1}{4}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt Westl. Hyp. Bank	98 $\frac{1}{2}$	99

J. C. BREZET.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Augustus 1955

De algemene markttoestand.

Een langzame verruiming was het hoofdkenmerk van de geldmarkt tijdens Augustus en vooral gedurende de tweede helft van de maand. Het volume der aangeboden gelden steeg weer aanmerkelijk, en deze tendentie blijkt in September verder door te lopen. Tot deze verbreding van de geldmarkt werd waarschijnlijk bijgedragen door het feit dat de terugtrekkingen met het oog op het verlof voorbij waren. De deposito's blijven blijkbaar beter op peil in Augustus dan in Juli, toen zij volgens de zo pas gepubliceerde cijfers, een terugloop van ruim fr. 2 mrd ondergingen. Op de geldmarkt ondervindt men daarbij de invloed van het tijdelijk uitblijven van nieuwe leningen, zodat de liquiditeiten van vele instellingen meer georiënteerd werden naar bankrekeningen en korte beleggingen op de geldmarkt.

Verloop van de kredietverlening

	Portefeuille handelspapier Nationale Bank	Herdisconto door de private banken	Krediet verleend aan de economie door de private banken
(in fr. mln)			
31 Dec. 1954	9.512	9.126	39.210
30 Juni 1955	8.286	7.329	42.553
31 Juli 1955	9.923	9.330	40.653

De terugloop van de kredieten, door de private banken verleend aan de economie, is hoofdzakelijk te wijten aan een vermindering van de zelf bijgehouden portefeuille handelswissels. De einde Juli vervaldag was inderdaad zeer zwaar, zodat de banken voor ruim fr. 2 mrd meer op herdisconto moesten beroep doen dan bij de vorige maandultimo.

Aangaande de officiële kredietpolitiek valt aan te stippen dat de Nationale Bank op 4 Augustus jl. haar discontovoeten licht verhoogde. Voor geaccepteerd en in een bank gedomicilieerd papier werd de rente gebracht van 2 $\frac{3}{4}$ pCt tot 3 pCt. Bij deze gelegenheid werd het accent gelegd op het domiciliëren van de wissels in een bank; inderdaad voor het niet gedomicilieerd papier werd de discontovoet met $\frac{1}{2}$ pCt verhoogd tegen slechts $\frac{1}{4}$ pCt voor gedomicilieerde wissels. In aansluiting met deze maatregel paste ook het Herdiscontoring- en Waarborg-instituut zijn rentevoorwaarden aan.

De toestand van de banken.

Enkele cijfers uit de globale bankstaten' (in fr. mln)

	31 Dec. 1954	30 Juni 1955	31 Juli 1955
Actief			
Krediet aan de private-economie	39.210	42.553	40.653
a. handelswissels	11.742	13.095	11.171
b. prolong. en voorschotten	1.447	1.466	1.433
c. kaskredieten	17.108	18.932	19.180
d. accepten	8.913	9.060	8.869
Krediet aan de Overheid	46.488	50.611	49.880
Passief			
Bankiers'	6.728	7.637	7.471
Deposito's totaal	72.339	75.585	73.555
" op zicht	61.870	64.541	63.849
" op termijn	10.469	11.044	9.706
Kasbons	2.894	3.357	3.408
Totaal vreemde werkmiddelen	81.961	86.579	84.434
Totaal eigen middelen	6.705	6.954	6.953

De daling van de deposito's einde Juli is grotendeels een seizoenbeweging, die gewoonlijk voortduurt tot rond midden Augustus. Toch blijkt de vooruitbetaling der bedrijfsbelastingen dit jaar een scherpe incidentie gehad te hebben.

De obligatiemarkt.

De obligatiemarkt onderging de weerslag van de discontoverhoging, door de Nationale Bank op 3 Augustus jl. doorgevoerd. De koersdaling liep door tot rond het midden van de maand, waarna de markt terug meer koersvast bleef. De baisse heeft vooral de obligaties met middelmatige looptijd getroffen, en hieronder bevinden zich vooral leningen tijdens de jongste jaren uitgegeven.

Typisch voor de gewijzigde marktverhoudingen was de introductie ter beurs tegen 93 pCt van een Spoorweglening enkele maanden geleden tegen 95½ pCt door de beleggers onderschreven. Meerdere leningen, na deze spoorweglening uitgegeven, wachten nog steeds om op de beursnotering ingeschreven te worden.

Ondertussen werd een nieuwe lening van fr. 2½ mrd, ditmaal van het pas gedoopte Wegenfonds, aangekondigd. Blijkbaar duurt het zoeken naar een gepaste formule vrij lang, want de voorwaarden dezer emissie werden nog niet bekend gemaakt.

Rentestand op de obligatiemarkt ^{a)} (in pCt per einde maand)

	Gem. looptijd	Aug. 1948	Juni 1950	Juni 1951	Mei 1955	Juni 1955	Juli 1955	Aug. 1955
Staatsrenten	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,17	4,15	4,14	4,15
Staatsfondsen	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,41	4,39	4,47	4,51
Kasbons steden	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	4,82	4,77	4,81	4,91
Kasbons parastatale instellingen	ca 9 jaar	—	—	5,41	4,51	4,49	4,52	4,61
Private instellingen ..	10 à 12 jr.	6,06	5,43	6,08	4,74	4,73	4,70	4,70

a) Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.
Bron: Kredietbank.

De aandelenmarkt.

Deze bleef tijdens de maand Augustus vast. Einde van de maand werd de markt gestoord door een ongunstig perscommentaar betreffende het koersniveau van enkele koloniale aandelen, hetgeen een paar dagen paniekverkoop uitlokte, vooral in de bedoelde sector.

Beurs van Brussel

	29 Juli 1955	31 Aug. 1955	Beweging in pCt	
Banken	308,8	302,3	-	-2,1
Portefeuille	300,8	302,3	+0,5	
Trusts	207,7	215,5	+3,7	
Gas en Electriciteit ..	300,6	305,0	+1,5	
Metaalnijverheid	245,6	258,6	+5,3	
Scheikundige producten ..	202,3	202,2	-	
Steenkolennijnen	233,8	245,6	+5,0	
Spiegelglas	132,9	140,3	+5,6	
Glasblazerijen	184,2	184,8	+0,3	
Bouwnijverheid	274,5	277,5	+1,1	
Textiel	135,3	140,8	+4,1	
Koloniale	738,2	718,5	-2,7	
Voeding	143,9	143,6	-0,2	
Verscheidene	315,7	313,2	-0,8	
Brouwerijen	71,4	72,0	+0,8	
Papijnijverheid	520,6	522,2	+0,3	
Warenhuizen	459,3	467,2	+1,7	
Algemeen	299,0	302,6	+1,2	

Bron: Kredietbank

Het gemiddelde rendement op de 75 gebruikelijke waarden vertoont in Augustus een nieuwe daling, hoofdzakelijk ingevolge de koersstijging op die waarden.

Beursrendement

	1953	1954	1955
Januari	5,44	4,74	3,18
Februari	5,55	4,89	3,04
Maart	5,50	4,53	3,07
April	5,34	4,08	3,18
Mei	5,24	3,88	3,27
Juni	5,22	3,80	3,29
Juli	5,06	3,61	3,20
Augustus	5,04	3,57	3,17
September	5,31	3,31	
October	4,94	3,43	
November	4,86	3,33	
December	4,84	3,17	

Bron: Kredietbank
Kortenberg.

Dr L. DELMOTTE.

STATISTIEKEN

INTERIM-INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN IN NEDERLAND ¹⁾

1948 = 100	1953	1954	April 1955	Mei 1955	Juni 1955	Juli 1955
Voedingsmiddelen:						
plantaardige	137	136	125	128	128	128
dierlijke	110	113	108	106	107	106
totaal	123	124	116	116	117	116
Grondstoffen voor:						
houtwaren	147	150	161	162	162	163
chem. producten	120	119	120	120	120	121
textielwaren	140	143	136	136	136	135
leer en leerwaren ..	134	122	114	113	111	111
metaalwaren	147	140	156	156	156	157
papier ²⁾	106	115	118	118	119	120
hulpstoffen	179	179	182	183	185	186
totaal	156	155	159	159	160	161
Afgewerkte prod.:						
glas, aardewerk, enz.	149	155	158	158	158	158
houtwaren	104	106	116	116	116	116
chem. producten ..	121	122	128	127	125	124
textielwaren	134	135	140	141	141	141
leer- en rubberwaren	135	133	136	136	136	136
papierwaren	131	140	150	150	150	150
metaalwaren	140	138	145	145	145	147
gefabriceerde voed. en genotmiddel.	131	134	134	133	133	132
overige producten ..	138	148	158	159	159	155
totaal	132	134	138	138	138	137
Algemeen indexcijfer	134	136	136	136	136	136

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1948.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE DRIE NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ ¹⁾

(in miljoenen gulden)	Nederlandse Banken		Nederl. Banken en Nederl. Handel-Maatschappij	
	31 Mei 1955	30 Juni 1955	31 Mei 1955	30 Juni 1955
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen	379	417	523	514
Nederlands schatkistpapier	1.518	1.539	2.033	2.054
	1.897	1.956	2.556	2.568
Ander overheidspapier	187	206	214	237
Wissels	42	44	52	56
Bankiers in binnen- en buitenland	143	134	190	172
Prolongatiën en voorschotten tegen effecten	104	109	137	142
	476	494	592	607
Debiteuren	1.278	1.279	1.585	1.613
Effecten en syndicaten	158	183	196	223
Deelnemingen (incl. voorschotten)	29	29	35	35
Gebouwen	5	5	7	7
Diverse rekeningen	—	—	—	—
	3.842	3.946	4.971	5.053
Passiva:				
Crediteuren	2.733	2.860	3.523	3.650
Wissels	24	26	25	27
Deposito's op termijn	655	621	873	821
Kassiers en genomen daggeldleningen	2	13	2	13
Diverse rekeningen	139	135	162	151
	3.552	3.656	4.586	4.663
Aandelenkapitaal	169	169	229	229
Reserve	121	121	156	161
	3.842	3.946	4.971	5.053

¹⁾ In verband met afrondingen behoeft de som der afzonderlijke posten niet met het eindtotaal overeen te stemmen.

NATIONALE BANK VAN BELGIË
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegoed op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten overheidsfondsen
11 Aug. 1955	42.263	1.581	10.442	17.378	245
18 Aug. 1955	42.376	1.641	10.108	16.314	305
25 Aug. 1955	42.518	1.478	10.388	16.096	197
1 Sept. 1955	42.772	1.204	10.725	17.164	333
8 Sept. 1955	42.849	1.116	11.158	16.171	368
15 Sept. 1955	43.578	978	10.873	15.020	517

Data	Deel- en pasmuut	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi				Verbindenissen t.o. het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	
			Schatkist	Banken in het buitenland	Diverse rekeningen courant	E.B.U.-landen	Andere	
			gewone rek.	rek. Acc. Econ. Sam. w.				
11 Aug. 1955	719	105.887	7	55	190	1.098	576	564
18 Aug. 1955	739	105.034	6	55	196	1.000	264	609
25 Aug. 1955	757	104.629	3	55	192	1.171	248	657
1 Sept. 1955	753	106.339	4	55	192	1.029	245	743
8 Sept. 1955	764	105.938	6	55	188	979	242	702
15 Sept. 1955	792	104.982	4	55	187	1.126	171	757

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND¹⁾
(waarde in miljoenen guldens)

Jaar	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage	
	Juli	Jan.-Juli ²⁾	Juli	Jan.-Juli ²⁾	Juni	Jan.-Juli ²⁾
1938	122	120	79	84	65	70
1952	720	716	657	677	91	93
1953	762	716	635	644	83	90
1954	971	859	752	728	77	85
1955	1.064	993	763	793	72	80

¹⁾ Bron: C.B.S.

²⁾ Maandgemiddelden.

CURAÇOSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ N.V.

gevestigd te Willemstad,
Curaçao, N.A.

UITGIFTE

van nom. f 4.324.000,-
aandelen en/of certificaten,

ten volle delende in de resultaten van het boekjaar 1956
en volgende boekjaren.

Ondergetekende bericht, dat zij de inschrijving op deze uitgifte, uitsluitend voor houders van aandelen en/of certificaten, openstelt op

Woensdag 5 October 1955

bij haar kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage,

TOT DE KOERS VAN 150 pCt.,

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 23 September 1955.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de inschrijvingskantoren.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

Amsterdam, 23 September 1955.

Advertentie-opdrachten

★

voor het volgende nummer
dienen uiterlijk 4 Oct. v.m.
in het bezit te zijn van
de Advertentie-afd. 'E.-S.B.,'
Postbus 42, Schiedam.
Tel. 69300; Toestel 1 of 3

Verzekeringconcern (Levens- en Schadeverzekering)
zoekt

CHEF VAN DE ADMINISTRATIE

B Gegadigden moeten zowel theoretisch als praktisch geschoold zijn en goed bekend met de moderne bedrijfsadministratie en -organisatie.

Bekendheid met de administratie van een verzekeringsmaatschappij strekt tot aanbeveling, doch is niet noodzakelijk.

Eigenhandig geschreven brieven met pasfoto en volledige inlichtingen omtrent opleiding, ervaring en levensloop onder no. 185.435, Advertentie Bureau BOLREK, Koningsplein 1, Amsterdam-Centrum.

Overige vacatures op pag. 847 en 848.

NAAMLOZE VENNOOTSCHAP

N.V. BOUWSTOFFEN VOORHEEN A. E. BRAAT

gevestigd te 's-Gravenhage

Uitgifte van

f 250.000,- AANDELEN

aan toonder in stukken elk groot f 1.000,- voor $\frac{1}{4}$ delende in de resultaten van het boekjaar 1955 en ten volle in die van volgende boekjaren tegen de koers van

100%

De inschrijving op bovengenoemde aandelen wordt opengesteld, **UITSLUITEND VOOR DE HOUDERS DER BESTAANDE AANDELEN** op:

MAANDAG 3 OCTOBER 1955

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur, ten kantore van de Heren

R. Mees & Zoonen
te Rotterdam en 's-Gravenhage

Beels & Co. — de Clercq & Boon
Hartsinck te Amsterdam

op de voorwaarden van het prospectus
d.d. 22 September 1955.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten benevens, tot een beperkt aantal, exemplaren van het laatste jaarverslag en de statuten, zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

R. MEES & ZONEN

Rotterdam, 22 September 1955

EEN MOORDOOG ?

Wederom een typische jagersterm, waarvan U de ware betekenis vindt in „Jacht en Taal”, de kostelijke verzameling jacht- en jagerstermen en citaten, bijeengebracht door Dr A. G. J. Hermans. Elke jager zal genieten van dit boeiende boek.

Prijs f 27,50

Vraagt Uw boekhandelaar

Uitgave van de

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ
H. A. M. ROELANTS, SCHIEDAM

N.V. SENEMBAH-MAATSCHAPPIJ,

gevestigd te Amsterdam.

UITGIFTE van

f. 5.000.000,- aandelen aan toonder
(desgewenst op naam),

in stukken van f. 1.000,- nominaal, voor de helft delende in de resultaten van het boekjaar 1955 en ter volle delende in de resultaten van de volgende boekjaren.

De ondergetekende bericht, dat zij de inschrijving op bovenvermelde aandelen, uitsluitend voor houders van claims, openstelt op

DINSDAG, 4 OCTOBER 1955

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur

TOT DE KOERS VAN 100 pCt.

te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage ten kantore van

DE TWENTSCHE BANK N.V.

en te Amsterdam ten kantore van de Heren

DUDOK VAN HEEL & CO.

A. KARSEBOOM & CO.

W. WILLEMS & CIE,

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 26 September 1955.

Prospectussen en inschrijvingsformulieren, alsmede - in beperkt aantal - exemplaren van het jaarverslag over 1954 en van de statuten zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

N.V. SENEMBAH-MAATSCHAPPIJ

Amsterdam, 26 September 1955.

De Directie van de

NATIONALE LEVENSVZERKERING-BANK N.V.

zoekt ter aanvulling van de staf van haar naaste medewerkers een

BELEGGINGS - DESKUNDIGE

door ervaring in leidende functie bij financiële instelling competent tot het zelfstandig onderzoeken en beoordelen van de bedrijfseconomische perspectieven van ondernemingen, het onderhouden van contacten op financieel gebied en het uitbrengen van adviezen betreffende bestaande en nieuwe beleggingen in effecten en onderhandse leningen.

Brieven met aanduiding „vertrouwelijk” te richten aan de Directie, Postbus 796 te Rotterdam.

verladen

De transportkosten...

vormen procentueel een belangrijk deel van de totale productiekosten. Iedere onderneming, die de kostprijs van haar producten tot in details kent, weet dit en tevens, dat in die sector meestal nog grote besparingen zijn te bereiken, ook al doordat er op het gebied van het intern transport nog steeds veel nieuws aan de markt komt. Hieromtrent houdt het maandblad „VERLADEN” U regelmatig volledig op de hoogte. Wie hierop geabonneerd is, weet spoedig welke mogelijkheden er voor hem zijn en in hoeverre hij door mechanisering in het nijpend personeel-tekort kan voorzien.

Vraagt gratis proefnummer aan de administratie

„Verladen”
Postbus 42, Schiedam

Kwantiteit of kwaliteit?

Wanneer het U vooral om de kwantiteit van de reacties op door Uw onderneming geplaatste personeelannonces gaat, dan menen wij er goed aan te doen U tevoren te moeten afraden deze annonces in „E.-S.B.” te plaatsen. Honderden reacties voorspellen wij U beslist niet.

Wilt U echter een indruk hebben van de kwaliteit van de binnenkomende reacties, dan zal het U interesseren dat talrijke grote ondernemingen regelmatig „E.-S.B.” inschakelen als medium voor het oproepen van functionarissen op hoog niveau. De ervaring leert deze bedrijven namelijk dat een oproep, in „E.-S.B.” geplaatst, een prima selectie van het aantal reacties betekent, hetgeen een niet onbelangrijke aanwijzing is wat betreft het „aanbod”.

Zoekt U het in de kwaliteit van de reacties op Uw personeelannonces, dan geven wij U ernstig in overweging voortaan „E.-S.B.” als medium in te schakelen.

**Kon. Nederlandsche
Boekdrukkersrij
H. A. M. ROELANTS
Postbus 42, Schiedam**

Abonneert U op DE ECONOMIST

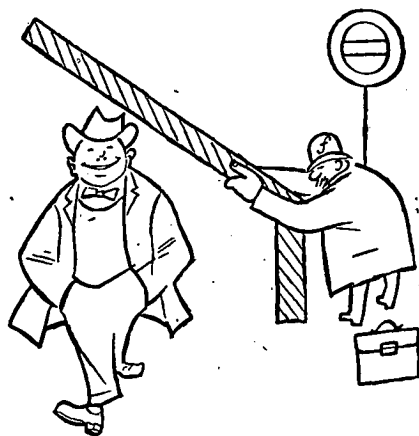
Maandblad onder redactie van:

Prof. P. Hennipman,
A. M. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f. 22.50;
fr. p. post f 23.60; voor studenten f 19.—; fr. per post f 20.10.

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**

De fiscus heeft de slagboom opgehaald.

De weg naar een verzorgde toekomst ligt open voor U en Uw vrouw. Verzekering van een behoorlijk jaargeld op latere leeftijd is thans in Uw bereik. Want voortaan moogt U de premie voor zo'n verzekering tot f 3.600,- per jaar aftrekken bij de aangifte van Uw inkomen. Met de daardoor verkregen belastingbesparing kunt U een groot deel van de premie voldoen.

Voorbeeld: Een 35-jarige is gehuwd met een 33-jarige vrouw en heeft 2 kinderen. Hij verzekert een ouderdomspensioen van f 8.000,- per jaar, ingaande op zijn 65e jaar. Bovendien een weduwepensioen van f 4.000,- per jaar. De jaarpremie hiervoor bedraagt f 3.145,50 hoogstens gedurende 30 jaar te voldoen. (Na vóóroverlijden van de vrouw slechts f 2.208,-.) Bij een jaarinkomen van f 25.000,- moet hij jaarlijks f 7.084,- inkomstenbelasting betalen. Door de premie-aftrek betaalt hij echter f 5.583,-.

Het verschil, ad f 1.501,-, draagt de fiscus bij in de verzekering, welke daardoor maar f 1.644,50 per jaar kost.

De Levensverzekering Mij.
„UTRECHT”
Leidseweg 2 - Utrecht

werkt gratis en vrijblijvend een gedetailleerde offerte voor U uit na ontvangst van de nodige gegevens. Ook bij kleinere bedragen en andere verzekeringsvormen is de besparing van belang.

SOUTH AFRICA TRADE UNION ASSURANCE SOCIETY LTD.

Conducting Assurances of all Kinds, Life en General has an opening for a

YOUNG ACTUARY IN TRAINING

for its office at Johannesburg.

REQUIREMENTS:

1. Good knowledge of the English language.
2. More or less advanced in the Actuarial training.
3. Preferably unmarried.
4. Between 20 and 30 years of age.

Salary offered between £ 60.0.0 and £ 70.0.0 per month (inclusive of cost of living allowance) and free transportation to Johannesburg.

Handwritten applications in English mentioning full particulars about training, former and present occupation, certificates, civil status and references are invited under letters I.K.B. to Nijgh & van Ditmar, Advertising Agency, Noordeinde 49, The Hague.

Applicants may in due course be invited for an interview in The Netherlands or in London.